

ทิศทางนโยบายสังคมเพื่อการออกแบบสังคมสมานฉันท์ ลดความขัดแย้งทางสังคม

ตฤณห์ โพธิ์รักษา¹

วันได้รับบทความ: 7 เมษายน 2564 วันแก้ไข: 18 พฤษภาคม 2564 วันยอมรับเผยแพร่: 21 พฤษภาคม 2564

บทคัดย่อ

สังคมและความขัดแย้งเป็นสิ่งที่อยู่คู่กัน การมีสังคมเกิดจากการที่คนรวมตัวกันเป็นกลุ่มซึ่งในความแตกต่างของแต่ละปัจเจกนี่เองเป็นเหตุให้เกิดความขัดแย้งขึ้น ความขัดแย้งจะเกิดขึ้นเมื่อความคิด ความเชื่อและการกระทำของฝ่ายหนึ่งไม่เหมือนอีกฝ่ายหนึ่ง อาจจะเริ่มจากความเห็นไม่ลงรอยกันเล็กน้อยหรืออาจลุกลามไปสู่บ่อเกิดของสงคราม ซึ่งในประวัติศาสตร์ของมนุษยชาติก็มีให้เห็นกันอยู่ไม่น้อย และวิธีการแก้ปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในไม่กี่ทศวรรษที่ผ่านมา ได้เสนอวิธีการสมานฉันท์ มาใช้เป็นเครื่องมือในการสร้างข้อตกลงที่อยู่ตรงกลางและสร้างความพอใจให้กับทั้งสองฝ่ายที่มีความขัดแย้งกัน วิธีการเชิงสมานฉันท์ได้เริ่มเข้ามามีบทบาทในฐานะกระบวนการยุติธรรมทางเลือกที่หลายฝ่ายเห็นว่าเป็นทางออกที่ดีที่สุด เพราะนอกจากจะทำให้ลดค่าใช้จ่ายในกระบวนการยุติธรรม ยังสามารถลดภาระและ ลดจำนวนคดีความที่จะนำเข้าสู่ชั้นพิจารณาในศาลได้อีกด้วย แต่การสมานฉันท์ที่แท้จริงนั้นจะต้องมีองค์ประกอบที่สร้างความพอใจให้กับทั้งสองฝ่าย หรือมากกว่าสองฝ่ายที่มีปัญหาข้อพิพาทระหว่างกันหากเมื่อใดที่ทั้งสองฝ่ายไม่ได้รับความพอใจหรือไม่ได้ข้อตกลงร่วมกัน เมื่อนั้นการสมานฉันท์จะไม่เกิดขึ้น การสมานฉันท์สามารถเกิดขึ้นได้ในทุกที่ ทุกเหตุการณ์ และทุกรูปแบบของความสัมพันธ์ ไม่จำเป็นจะต้องเข้าไปอยู่ในกระบวนการยุติธรรมเท่านั้น เพราะความขัดแย้งเป็นสิ่งที่อยู่คู่กับสังคม ไม่ว่าจะเป็นสถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา ที่บ้าน ที่ทำงาน ในองค์กรเอกชนและหน่วยงานของรัฐ ในการสร้างสังคมสมานฉันท์ให้เกิดขึ้น รัฐได้มีการออกมาตรการและนโยบายเพื่อช่วยเหลือประชาชน สิ่งเหล่านี้ล้วนแต่เป็นปัจจัยที่สำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจให้เติบโต รัฐควรคำนึงถึงความยุติธรรมทางด้านกฎหมาย ความเท่าเทียมของการช่วยเหลือ การเข้าถึงทรัพยากร รวมถึงความเสมอภาคก่อนมีการกำหนดนโยบาย ดังนั้นคงจะเป็นการดีหากในทุกความสัมพันธ์ของสังคมมีการปลูกฝังวิธีสมานฉันท์ให้กับสมาชิกในสังคมตั้งแต่ยังเป็นเด็ก ส่งผลให้การสมานฉันท์เริ่มต้นที่จิตสำนึกมิใช่เกิดหลังจากมีความขัดแย้ง สังคมสมานฉันท์ในกระบวนการยุติธรรม ซึ่งหากต้องการจะออกแบบสังคมสมานฉันท์ สมาชิกในสังคมจะต้องปฏิบัติตามนโยบายที่ถูกร่วมกันออกแบบโดยสมาชิกในสังคมที่มีความหลากหลายและแตกต่างกัน นโยบายสังคมจึงจะมีประสิทธิภาพและสามารถปฏิบัติตามได้จริงมากกว่านโยบายสังคมที่เลื่อนลอย เพื่อฝัน แต่ไม่สามารถปฏิบัติตามให้เกิดความเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีได้

คำสำคัญ: นโยบายสังคม สังคมสมานฉันท์ ความขัดแย้งทางสังคม

¹ นักวิชาการอิสระ (ผู้ประพันธ์บรรณกิจ)

Social Policy Direction for Restorative Society Design to Reduce Social Conflict

Trynh Phoraksa¹

Received Date: April 7, 2021 Revised Date: May 18, 2021 Accepted Date: May 21, 2021

Abstract

Society and conflicts are always intertwined. A society is formed by a group of people having a common interest or living in the same place, however differences from each one can lead to conflicts. When interests, beliefs, or actions from people in a society clash, conflicts arise ranging from minor disputes to large-scale wars. Human history has shown great deals of examples. In the recent years, unification, one of strategies to resolve conflict, has created middle grounds and satisfied both sides of the party so far. Restorative approaches play a large part in the criminal justice system which many parties see them as the best solutions. Not only do they reduce costs but also lower criminal cases. The true restorative justice should satisfy all parties involved. If any agreement cannot be reached, restorative ways might not concur. Reconciliation can happen anywhere, under any circumstances, regardless of relationships. Conflicts develop in any situation such as workplaces, homes, schools, private sectors, or public sectors. Government needs to introduce policy measures to help society such as welfare state for poor people policy, education policy, forest policy and fisheries policy. These factors are important for economic growth and government need to consider about legal justice, equality of help and access to resources. It is beneficial to instill restorative methods since childhood including critical thinking, empathy, altruism, and communication skills. These are more effective than resolving conflict as a last resort, namely restorative justice. In order to implement restorative strategies successfully, members of the society should follow rules and regulations that are created by diverse groups with different interests and beliefs. Then, the policies will be effective for practical use whereas exaggerated ones might not create meaningful impacts.

Keyword: Social Policy, Restorative Society, Social Conflict

---

¹ Independent researcher (Corresponding author)

บทนำ (Introduction)

สังคม หมายถึง กลุ่มคนที่มาอาศัยอยู่ร่วมกัน โดยมีระเบียบแบบแผนเพื่อให้การอยู่ร่วมกันเป็นไปอย่างสงบสุข และมีการซึมซับวิถีการใช้ชีวิต ความเชื่อ มุมมองที่คล้ายกัน หรือ อาจเรียกว่าวัฒนธรรม ประเพณี และความคิด ซึ่งความเชื่อเหล่านี้จะเป็นส่วนหนึ่งของบุคลิกภาพของปัจเจกบุคคลในสังคม และโดยธรรมชาติของมนุษย์ซึ่งเป็นสิ่งมีชีวิตที่มีจำนวนเซลล์ประสาทมากที่สุดในโลก ทำให้ความคิด ความเชื่อ ความสนใจ ลักษณะนิสัย มีความแตกต่างกันออกไปและการแสดงออกก็จะแตกต่างกันไปเช่นกัน โดยมีรูปแบบเฉพาะอย่างเป็นของตนเอง ซึ่งความแตกต่างเหล่านี้ บางครั้งก็เป็นสาเหตุของความขัดแย้งที่ก่อตัวขึ้นในสังคม ซึ่งความแตกต่างที่เป็นขบวนการเหตุของความขัดแย้งในสังคมโลกนั้น (คณาจารย์ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะรัฐศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2540, น. 3) เกิดขึ้นได้ตลอดเวลา และเป็นพลวัต และจะมีการเปลี่ยนแปลงไปตามวิวัฒนาการของสังคมโลก เรียกได้ว่า ความขัดแย้งนั้นเป็นส่วนหนึ่งของสังคม เช่นเดียวกับอาชญากรรม ซึ่งความขัดแย้งมิได้มีแต่ข้อเสีย แต่ยังมีประโยชน์ในแง่ของแรงผลักดันที่ทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลง ปรับปรุง แก้ไข และพัฒนาสังคมให้ดียิ่งขึ้นด้วย ซึ่งวิธีในการแก้ไขความขัดแย้งในสังคมนั้นมีหลากหลายวิธี ขึ้นอยู่กับชนิดของความขัดแย้งที่เกิดขึ้น ความขัดแย้งในสังคมมนุษย์เป็นสิ่งที่มาอย่างยาวนาน และมีความแตกต่างออกไปในแต่ละยุคสมัย เช่น ความขัดแย้งในด้านของความเชื่อ ศาสนาที่แตกต่างกัน ความขัดแย้งในด้านของการต้องการขยายพื้นที่การปกครอง การขัดแย้งที่เกิดจากโครงสร้างเศรษฐกิจ ความขัดแย้งที่เกิดจากชนชั้น ฯลฯ ความขัดแย้งเหล่านี้เกิดจากการที่กลุ่มบุคคลในสังคมมีความคิดเห็นที่แตกต่างกัน มีผลประโยชน์ที่ต่างกัน ซึ่งเมื่อปล่อยให้ความขัดแย้งเกิดขึ้นต่อเนื่องยาวนานจะส่งผลให้เกิดเป็นสงครามในที่สุด ซึ่งมนุษยชาติคงจะมีประสบการณ์เกี่ยวกับสงครามตั้งแต่ยุคโบราณมาจนถึงสงครามรูปแบบใหม่ในปัจจุบัน ได้แก่ สงครามเทคโนโลยี สงครามความคิด สงครามเชิงอุดมการณ์ ฯลฯ ซึ่งวิธีในการแก้ไขปัญหาขัดแย้งที่ได้รับค่านิยมกล่าวถึงกันมาก โดยเฉพาะในช่วง 30 ปีที่ผ่านมา คือ การใช้วิธีการเชิงสมานฉันท์ แต่วิธีเชิงสมานฉันท์ จะเป็นเพียงแนวคิดทางเลือกแบบใหม่ที่ฟังดูดี หากปราศจากการนำมาปฏิบัติใช้จริงในสังคมปัจจุบัน ดังนั้นทิศทางของนโยบายสังคม เพื่อมุ่งเน้นการออกแบบสังคมสมานฉันท์ จึงมีความจำเป็นจะต้องออกแบบเพื่อให้สามารถนำมาปฏิบัติได้จริง โดยเริ่มต้นจากการศึกษาที่มา หรือ บ่อเกิดของความขัดแย้งที่มีในแห่งแรกก่อนจึงจะสามารถแก้ไขปัญหาได้อย่างตรงจุดและยั่งยืน

ความขัดแย้งและความเป็นมนุษย์ เป็นของคู่กัน นำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลงพัฒนา

Conflict เป็นคำที่มาจากภาษาละตินว่า *Confligere* ตามความหมายของ Webster Dictionary คำว่า Conflict หมายถึง การไม่ลงรอยกัน การต่อสู้ การสงคราม การไม่ถูกกันเมื่อมีความสนใจ ความคิดหรือการกระทำที่ต่างกัน (ประพันธ์ ช่วงภูศรีและ สำเริง บุรณสิงห์, 2554, น. 5) ซึ่งหากจะแปลเป็นภาษาไทยก็คือ คำว่า ขัดแย้ง ซึ่งยุทธนา พรหมณีได้ให้ความหมายโดยสรุปว่า

“ความขัดแย้ง (Conflict) หมายถึง สภาพการณ์หรือสถานการณ์ที่เป็นความ แตกต่างที่บุคคล 2 คน หรือมากกว่าแสดงพฤติกรรมเปิดเผยออกมาอย่างแตกต่างกัน สภาพการณ์ เหล่านี้คือความขัดแย้ง ซึ่งอาจจะเกิดจากการรับรู้ในเป้าหมายที่แตกต่างกัน มีความเข้าใจผิด หรือไม่เข้าใจ

วัตถุประสงค์ มีความต้องการที่แตกต่างกัน หรือแย้งซึ่งกันในสิ่งเดียวกัน หรือต้องการ ความเท่าเทียมกันทั้งด้านวัตถุประสงค์และคุณค่า เกิดความรู้สึกต้องการชนะหรือทำให้ฝ่ายตรงข้ามไม่พึงพอใจ สูญเสียหรือถูกกดดัน หรือเกิดจากความต้องการที่จะมีสถานภาพที่เหนือกว่าอีกฝ่ายหนึ่ง สถานการณ์เหล่านี้จะก่อให้เกิดความตึงเครียดเพราะความไม่เห็นด้วยหรือไม่ตกลงด้วยและมี แนวโน้มทำให้แต่ละฝ่ายมีทิศทางตรงกันข้าม นอกจากนี้ความขัดแย้งอาจเกิดจากความขาดแคลนทรัพยากร หรือความซับซ้อนของการ ติดต่อสัมพันธ์ที่ต้องเกี่ยวพันระหว่างบุคคล กลุ่ม องค์กร หรือนานาชาติ ความขัดแย้งอาจเกิดจาก ค่านิยมในการดำเนินวิถีชีวิตของบุคคลแต่ละเพศ แต่ละวัยและแต่ละเชื้อชาติ” (ยุทธนา พรหมณี, 2560, น. 1-2)

ความขัดแย้งเป็นสิ่งที่เกิดตามธรรมชาติของสังคม (ชมภูนุช ขาวผ่อง, 2563) ซึ่งประกอบไปด้วยสมาชิกที่เป็นมนุษย์และมีความแตกต่างกันในหลายๆด้าน ซึ่งรวมถึงด้านความคิดซึ่งเป็นส่วนหลักที่สำคัญที่ผลักดันให้เกิดการรวมกันเป็นกลุ่มที่มีความคิดคล้ายกันได้ด้วยกัน ซึ่งความขัดแย้งอาจเกิดขึ้นได้เมื่อแนวทางการกระทำ หรือ ความคิดของแต่ละกลุ่มไม่เหมือนกัน อาจจะกล่าวได้ว่า หากมีการเกิดขึ้นของสังคมก็ไม่สามารถหลีกเลี่ยงการเกิดความขัดแย้งได้

ธรรมชาติของมนุษย์และการรวมกลุ่ม เกิดจากความต้องการอยู่รอดของเผ่าพันธุ์ ย้อนกลับไปเมื่อประมาณ 3 ล้านปีก่อน Homosapien หรืออาจเรียกได้ว่าเป็นสิ่งมีชีวิตที่คล้ายมนุษย์เราในปัจจุบันมากที่สุด ได้เริ่มมีวิวัฒนาการด้านสังคม เริ่มมีการรวมกลุ่มมนุษย์ด้วยกันเอง ซึ่งปัจจัยหลักจากการศึกษาวิจัยโดยนักวิทยาศาสตร์การนอนหลับพบว่า อาจเป็นเพราะมนุษย์ไม่สามารถตื่นเพื่อระวังภัยให้ตนเอง และกลุ่มของตนเองได้ตลอดเวลา จึงจำเป็นต้องรวมกลุ่มเพื่อผลัดเวรเฝ้ายามเมื่อสมาชิกส่วนใหญ่ในกลุ่มนอนหลับ ซึ่งเมื่อมีการผลัดเวรยามเกิดขึ้น ส่งผลให้ช่วงของการนอนหลับนั้นมีความยาวนานเพิ่มมากขึ้น เนื่องจากมนุษย์ไม่ต้องคอยหลับๆตื่นๆทุกชั่วโมงเพื่อระวังภัยอีกต่อไป จุดเปลี่ยนครั้งยิ่งใหญ่จึงเริ่มตั้งแต่ เผ่าพันธุ์ของมนุษย์ได้ย้ายจากต้นไม้ลงมานอนบนพื้นดิน เมื่อร่างกายได้หลัวยาวนานมากขึ้นทำให้สมองได้พัฒนาจำนวนเซลล์ประสาท ขยายผลไปถึงขนาดของสมองที่ใหญ่มากขึ้นและซับซ้อนมากขึ้น การวิวัฒนาการเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องจนทำให้ในปัจจุบันสมองของมนุษย์มีขนาด 1,300-1,400 กรัม จากที่เคยมีขนาดแค่ 400 กรัม และด้วยความชาญฉลาดที่เพิ่มมากขึ้นนี้เอง ทำให้มนุษย์เป็นสิ่งมีชีวิตที่มีความแตกต่างหลากหลายกันออกไปมากที่สุด และยังสามารถอยู่รวมกันเป็นกลุ่มเพื่อจุดประสงค์ต่าง ๆอีกมากมาย มากกว่าแค่การระวังภัยเพื่อความอยู่รอดของเผ่าพันธุ์ในอดีต (Walker, 2017)

ความแตกต่างของปัจเจกที่มารวมกลุ่มกันจำนวนมากนี้เองที่ถูกเรียกว่า สังคม ซึ่งหากที่ใดมีสังคม ก็จะมี ความขัดแย้งเกิดขึ้นเป็นเรื่องธรรมชาติ แต่ความขัดแย้งไม่ได้มีเพียงแค่ผลเสียเสมอไป ความขัดแย้งยังสามารถนำมาซึ่งความเปลี่ยนแปลง แก้ไข พัฒนาสิ่งที่มีอยู่ให้ดียิ่งขึ้นไปได้อีกทางหนึ่ง เรียกได้ว่า ความขัดแย้งคือตัวจุดประเด็นปัญหา ที่ก่อให้เกิดการรื้อฟื้นหาสาเหตุที่มาและทำการแก้ไข (ชมภูนุช ขาวผ่อง, 2563) ข้อดีของความขัดแย้งตามความเห็นของชมภูนุช ขาวผ่อง มีลักษณะต่าง ๆหลายประการ เช่น ความขัดแย้งนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงในเชิงสร้างสรรค์ ความขัดแย้งก่อให้เกิดความสามัคคีในกลุ่ม ความขัดแย้งทำให้เกิดการเลือก

ตัวแทนที่เข้มแข็งและมีความรู้ความสามารถขึ้นมาเป็นผู้นำ ความขัดแย้งทำให้คุณภาพชีวิตการทำงานของบุคลากรในองค์กรดีขึ้น ยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคล รู้จักการปรับตัวและการประสานงานร่วมกัน

ในประวัติศาสตร์ของมนุษยชาติ มีหลักฐานมากมายที่บ่งชี้ถึงความขัดแย้งของมนุษย์ในทุกยุคสมัย ความขัดแย้งอาจเกิดขึ้นจากความไม่ลงรอยเล็กน้อยหรืออาจนำไปสู่สงครามและการสู้รบ หากความขัดแย้งนั้นไม่ได้ถูกแก้ไขให้ทุกฝ่ายได้รับความพึงพอใจ ความขัดแย้งที่เห็นได้ชัดและเป็นรูปธรรมมากที่สุดได้แก่ สงคราม การสู้รบกันและการเกิดสงครามมีมาตั้งแต่สมัยโบราณ หากศึกษาจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์จะพบว่า สาเหตุของการเกิดสงครามนั้นในแต่ละครั้งแตกต่างกันออกไป และสงครามเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นได้ทุกคนที่ทั่วโลก สงครามเปรียบเสมือนตัวแทนของความขัดแย้งที่เห็นได้ชัดมากที่สุด และเกิดความเสียหายและประชาชนล้มตายมากที่สุด เรียกได้ว่ามากกว่าที่ภัยธรรมชาติจะสามารถคร่าชีวิตมนุษย์ได้

จากบันทึกของพิพิธภัณฑ์สงครามจักรวรรดิ ได้มีการบันทึกเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับสงครามตั้งแต่ปีคริสต์ศักราช 1899 ซึ่งในปีนั้นสงครามที่เกิดขึ้นมีชื่อว่า สงครามบัวร์ครั้งที่สอง หรือเรียกอีกชื่อคือสงครามแอฟริกาใต้ (Imperial War Museums, 2020) เป็นสงครามที่ อังกฤษใช้กำลังทหารล่าอาณานิคม เพื่อพยายามยึดและเข้าปกครอง สาธารณรัฐทรานสวาล และ เซร์ริฐอเรนจ์ แม้ว่าจะมีนักการเมืองอังกฤษออกมาคัดค้านสงครามอยู่มากมายก็ตาม แต่สงครามก็ยังดำเนินไปและใช้เงินเป็นจำนวนถึง 211 ล้านปอนด์ (South African History Online, 2020)

ต่อมาในคริสต์ศักราช 1914 ได้เกิดสงครามโลกครั้งที่หนึ่งขึ้น ซึ่งสาเหตุของสงครามเกิดจาก มกุฎราชกุมารแห่งจักรวรรดิออสเตรีย-ฮังการีถูกสังหารโดยนักชาตินิยมชาวเซอร์เบียซึ่งต่อมาได้เกิดการยื่นคำขาดต่อราชอาณาจักรเซอร์เบียเป็นคำเรียกร้อง 10 ประการซึ่งอาณาจักรเซอร์เบียระดมตกลงในข้อเรียกร้องเพียง 8 ประการเท่านั้น ออสเตรีย-ฮังการีจึงประกาศสงคราม ประกอบกับปมปัญหาเรื่องสมดุลอำนาจที่สั่งสมมานานของในหลายประเทศภาคพื้นยุโรป ทำให้เกิดการแย่งชิงอาณานิคมและระบบภาคีพันธมิตรที่แบ่งเป็นสองฝ่าย โดยได้มีการแบ่งกลุ่มให้เข้าร่วมในสงคราม ส่งผลให้ความขัดแย้งลุกลามไปทั่วโลกอย่างรวดเร็ว (Srisuwan, 2018) และอีกเพียง 21 ปีต่อมา ก็ได้เกิดสงครามโลกครั้งที่สองในปี 1939 ซึ่งสาเหตุหลักเกิดจากการขัดแย้งทางอุดมการณ์ทางการเมือง ความไม่เป็นธรรมของสนธิสัญญาระหว่างประเทศซึ่งทำหลังจากสงครามโลกครั้งที่ 1 และระบบเผด็จการซึ่งสะสมอาวุธร้ายแรงต่าง ๆ บวกกับแนวความคิดของผู้นำประเทศที่นิยมลัทธิทางทหาร ก่อให้เกิดสงครามขึ้นในหลายประเทศและลุกลามไปทั่วโลกอย่างรวดเร็ว (โดมไกรปรกรณ์, 2020)

เมื่อพิจารณาจากความขัดแย้งในสังคมจนเกิดเป็นสงครามระดับโลก จะเห็นได้ว่าในทุกสังคมแม้จะมีความแตกต่างทางด้านชาติพันธุ์ วัฒนธรรม ความเชื่อ ขนบประเพณี ภาษา ศาสนา ฯลฯ แต่ความขัดแย้งก็ยังคงปรากฏให้เห็นมาโดยตลอดตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน หากจะถกเถียงเรื่องความขัดแย้งทั้งหมดที่จะสามารถเกิดขึ้นได้ในสังคม คงจะไม่สามารถนำเสนอได้หมดภายในไม่กี่หน้ากระดาษ บทความนี้จึงขอมุ่งเน้นการนำเสนอและวิเคราะห์สาเหตุของความขัดแย้งหลักๆ ในสังคมที่ส่งผลกระทบต่อประชาชนส่วนใหญ่ โดยความขัดแย้งมักเกิดจากความได้เปรียบและเสียเปรียบระหว่างกลุ่มบุคคลทั้งที่มีอำนาจและไม่มีอำนาจ ความขัดแย้งหมายถึงความเชื่อและค่านิยมระหว่างบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่แตกต่างกันไม่ว่าในสถานการณ์ใดก็ตามซึ่งรวมไป

ถึงความขัดแย้งในรูปแบบของการต่อสู้เพื่อให้ได้มาซึ่งทรัพยากรที่มีอยู่จำกัด และฝ่ายที่มีอำนาจก็จะได้เปรียบในการออกแบบกฎที่สนองความต้องการ และเอื้อผลประโยชน์ให้กับกลุ่มของตนเอง มากกว่าจะสร้างกฎที่เป็นธรรมและเหมาะสมแก่คนส่วนรวม (รัฐพล เย็นใจมา, 2561)

ความขัดแย้งในประเทศไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันก็เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องเรื่อยมาไม่ต่างจากความขัดแย้งในสังคมโลก หากนำเหตุการณ์การเปลี่ยนแปลงที่สำคัญมาเป็นตัวกำหนดความขัดแย้งในสังคมไทย จะพบว่า อุดมการณ์ทางการเมืองและระบอบการปกครองเป็นปัจจัยที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ในการนำมาพิจารณาถึงสาเหตุของความขัดแย้ง เพราะกลุ่มคนจำนวนน้อยที่มีอำนาจมักแสวงหาผลประโยชน์ให้กับพวกของตน จนสร้างความเดือดร้อนให้กับสังคมส่วนใหญ่ ความกดดันและความลำบากในการดำรงชีวิตของสมาชิกในสังคมจึงถูกแสดงออกมาในรูปแบบของการเรียกร้องให้เกิดความเปลี่ยนแปลง อาจกล่าวได้ว่าความขัดแย้งมาพร้อมกับความต้องการการเปลี่ยนแปลงให้ชีวิตความเป็นอยู่ของสมาชิกสังคมดีขึ้น (พระมหาดวงเด่น วิฑูรยาโณ, พระจางตรงค์ อาจารย์สุโก, พระณัด วฑฒโน และสุมาลย์ กาญจนะ, 2560)

เหตุการณ์ความขัดแย้งในประเทศไทย

ความขัดแย้งส่งผลกระทบหลายอย่าง รวมถึงในด้านของเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศ ยกตัวอย่างกรณีความขัดแย้งในสามจังหวัดใต้แดนภาคใต้ ที่กินเวลาต่อเนื่องมานับ 10 ปี ส่งผลให้จังหวัดปัตตานีและนราธิวาสเป็นสองจังหวัดที่ยากจนที่สุดในประเทศไทย ซึ่งความยากจนเรื้อรังนี้ก็เป็นปัจจัยที่มีความสำคัญให้เกิดความขัดแย้งในสังคมขึ้น (Yang, 2019)

นอกเหนือจากการวิเคราะห์ความขัดแย้งตามหลักสังคมศาสตร์แล้ว ยังสามารถวิเคราะห์ตามหลักรัฐศาสตร์และหลักการปกครอง ซึ่งโดยทั่วไปแล้วสามารถแบ่งสาเหตุที่มาของปัญหาความขัดแย้งในประเทศได้ดังนี้

1. ความไม่ลงตัวกันทางความเห็นทางการเมือง ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันเรายังคงเห็นความขัดแย้งในรูปแบบของการปกครอง โดยคนกลุ่มที่มีอำนาจ ที่ไม่รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นและมองกลุ่มคนที่คิดต่างจากตนเองเป็นศัตรู
2. การไม่ยอมรับในความเป็นของฝ่ายอื่น ซึ่งเมื่อกลุ่มบุคคลได้ก้าวขึ้นมาเป็นตัวแทนในการปกครองย่อมต้องการที่จะมีสิทธิเด็ดขาดในสังคม การมีความเห็นที่แตกต่างไปจากกลุ่มบุคคลนี้จึงเป็นสิ่งที่กลุ่มผู้มีอำนาจมองว่าเป็นการต่อต้านตนเองทำให้ขาดการรับฟังความต้องการของประชาชน และทำให้เกิดการฉ้อราษฎร์บังหลวงขึ้น
3. การไม่ยอมรับในอำนาจที่อีกฝ่ายได้รับ ไม่ว่าจะเป็นยุคสมัยใดก็ตามกลุ่มผู้มีอำนาจที่ก้าวขึ้นมาใหม่มักสร้างความไม่พอใจให้กลุ่มเก่าที่เคยมีอำนาจ อำนาจจึงกลายเป็นเครื่องมือในการต่อรองทางการเมือง
4. ผลประโยชน์ จากที่กล่าวมาในข้อที่ 3. การที่อำนาจอาจเป็นเครื่องมือในการต่อรองทางการเมืองส่งผลให้อำนาจก็เป็นเครื่องมือในการหาผลประโยชน์เช่นกัน ซึ่งความขัดแย้งจะเกิดขึ้นต่อเนื่องเมื่อการแบ่ง

ผลประโยชน์ไม่ลงตัวหรือฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งใช้อำนาจเพื่อให้ตนได้รับผลประโยชน์ โดยไม่สนใจถึงความเดือดร้อนที่เกิดขึ้นกับฝ่ายที่ไม่ใช่พวกของตนเอง (Malaithong, 2020)

สถานการณ์ความขัดแย้งในสังคมไทยที่เกิดขึ้นจากปัจจัยต่าง ๆ จะทำให้เกิดความตึงเครียด สุดท้ายแล้วสมาชิกในสังคมจะแบ่งแยกเป็นฝักเป็นฝ่าย โดยจะรวมตัวเข้ากับกลุ่มคนที่มีความคิดคล้ายกับตนเองและตั้งตัวเป็นศัตรูกับผู้ที่มีความคิดเห็นไม่ตรงกับกลุ่มของตน ซึ่งความขัดแย้งนี้จะทำให้ฝ่ายที่ถูกแบ่งออกเป็นหน่วยย่อยในสังคมเกิดความคิดที่ไม่อยากปฏิบัติตามกฎระเบียบที่ออกโดยฝ่ายที่ทำให้กลุ่มตนเองเดือดร้อน ส่งผลกระทบให้เกิดความเสียหายและสันติสุขของสังคม

ความขัดแย้งในบทความนี้จึงเป็นความขัดแย้งที่เกิดขึ้นจากความไม่ชอบธรรมของกฎระเบียบที่ถูกสร้างขึ้นจากกลุ่มคนที่มีอำนาจ ทั้งในแง่ของกฎหมายและในแง่ของสังคมวิทยาและอาชญาวิทยาเพราะกฎหมาย และนโยบายสังคม เป็นสิ่งที่สมาชิกในสังคมต้องเคารพและปฏิบัติตาม หากกฎหมายหรือนโยบายที่เป็นเครื่องมือในการควบคุมความสงบของสังคมไม่มีประสิทธิภาพและไม่มีความชอบธรรมตั้งแต่แรก กฎหมายนั้นก็ไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ควบคุมความสงบของสังคมได้อีกต่อไป

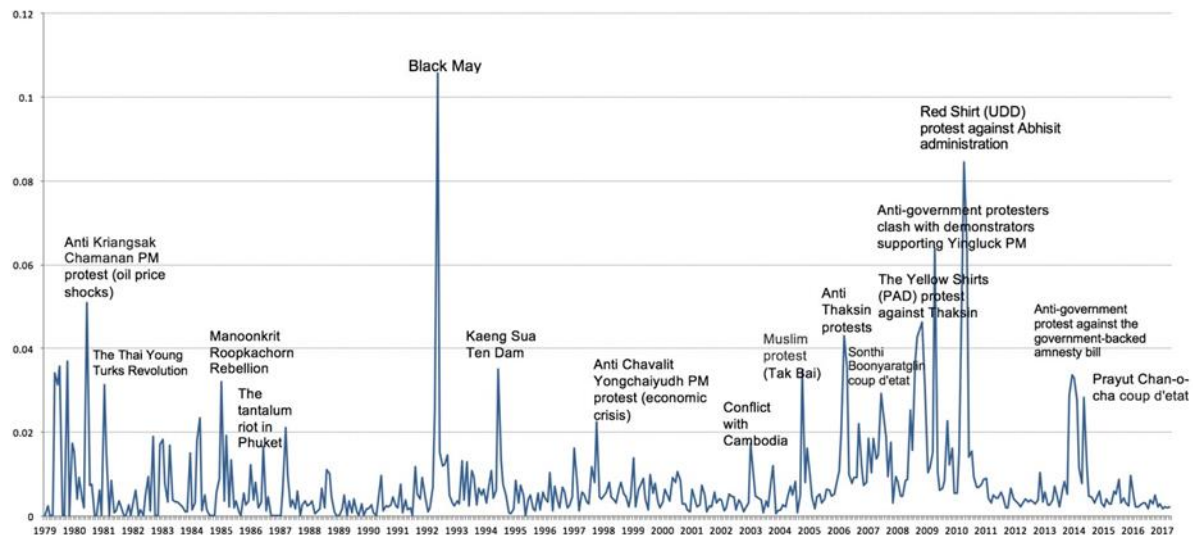
ความขัดแย้งในสังคมปัจจุบัน

ความขัดแย้งในอดีตอาจส่งผลให้เกิดสงครามที่คร่าชีวิตมนุษย์มาอย่างนับไม่ถ้วน แต่ความขัดแย้งในสังคมปัจจุบันกลับมาในรูปแบบของความเหลื่อมล้ำ ความยากจนและการไม่สามารถมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดี (Well-being) อย่างทั่วถึงเท่ากันทุกคน ซึ่งหากวิเคราะห์ความขัดแย้งตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน สาเหตุที่คล้ายคลึงกันก็คืออำนาจและผลประโยชน์ ที่เอื้อให้กับแค่กลุ่มคนบางกลุ่มเท่านั้น กลุ่มที่ไม่ได้รับผลประโยชน์ก็จะได้รับความเดือดร้อนและเกิดความไม่พอใจ กลายเป็นความขัดแย้งในสังคมเนื่องจากความสามารถในการเข้าถึงทรัพยากรของสมาชิกในสังคมมีไม่เท่ากัน

ความขัดแย้งในสังคมหากมองในแง่ของอาชญาวิทยาและสังคมวิทยา อาจจะสามารถเรียกผลของความขัดแย้งได้ว่า “อาชญากรรม” ซึ่งอาชญากรรมนั้นมีมากมายหลายรูปแบบไม่จำเป็นจะต้องมีความเสียหายถึงแก่ชีวิตก็สามารถจัดอยู่ในรูปแบบของอาชญากรรมได้ เช่น การฉ้อราษฎร์บังหลวง การคอร์รัปชัน การบิดเบือนหลักฐานในคดี การติดสินบนเพื่อให้พ้นผิด ฯลฯ ซึ่งในปัจจุบันผลกระทบที่มาจากความขัดแย้งในสังคมเหล่านี้สามารถนำมาศึกษาวิเคราะห์ได้จากการเปรียบเทียบสถิติที่ได้มาจากการเก็บข้อมูล เช่น ตัวเลขความยากจนของประชากรในประเทศ การจัดอันดับคอร์รัปชันของทั่วโลก หรือแม้กระทั่งระดับความสุขของประชาชน

ความขัดแย้งในสังคมถือเป็นปรากฏการณ์ที่ ทุกสังคมทั่วโลกให้ความสนใจเนื่องจากเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นมาอย่างยาวนาน และได้มีผู้คิดค้นแหล่งรวบรวมข้อมูลที่สามารถเก็บบันทึกเหตุการณ์ต่าง ๆ โดยการรวบรวมข่าวสารจากทุกมุมโลกในทุกภาษาข้อมูลเหล่านี้ถูกเก็บบันทึกอย่างเป็นระบบเพื่อให้คนทั่วไปสามารถเข้าถึงข้อมูลและนำมาวิเคราะห์เพื่อทำความเข้าใจถึงความเชื่อมโยงและปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคมโลกมิติต่าง ๆ โดยฐานข้อมูลข่าวสารขนาดใหญ่ที่สุดแห่งหนึ่งของโลกหรือ Global Database of Events

Language and Tone หรือ GDELT ถือกำเนิดขึ้นโดย Kalev H. Leetaru ได้ให้ความสำคัญกับเหตุการณ์ทางการเมืองเนื่องจากเชื่อว่าอุดมการณ์ทางการเมืองเป็นปัจจัยหลักที่ก่อให้เกิดความขัดแย้งขึ้นในสังคม โดยฐานข้อมูลเหตุการณ์ของ GDELT ได้ทำการรวบรวมข่าวรายวันประมาณ 250 ล้านเหตุการณ์ทั่วโลกตั้งแต่ปีคริสต์ศักราช 1979 ซึ่งเป็นข้อมูลที่เกิดขึ้น Real Time และมีการอัปเดตทุก 15 นาทีจากการรายงานข่าว 65 ภาษาทั่วโลก

ภาพที่ 1 ระดับความขัดแย้งทางการเมืองในไทย (พ.ศ.2522-2560)

ที่มา: พงศ์ศักดิ์ เหลืองอร่าม, 2017

ซึ่งหากพิจารณาจากกราฟข้างต้น ซึ่งแสดงให้เห็นถึงดัชนีความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในประเทศไทยมีจุดขัดแย้งสูงสุด เมื่อปีพุทธศักราช 2535 ในเหตุการณ์พฤษภาทมิฬ ต่อมาดัชนีความขัดแย้งพุ่งสูงอีกครั้งในพุทธศักราช 2548 เหตุการณ์ประท้วงของชาวมุสลิมที่อำเภอตากใบ ตามมาด้วยพุทธศักราช 2549 ในยุคที่มีการประท้วงต่อต้าน พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรีในขณะนั้น และพุทธศักราช 2551 ได้มีการประท้วงการของมือปืนเสื้อเหลืองและเกิดการปะทะกันในปีถัดมา ระหว่างมือปืนที่ไม่สนับสนุนรัฐบาลกับมือปืนสนับสนุนรัฐบาลนายกรัฐมนตรีนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร ความขัดแย้งในสังคมประเทศไทยได้พุ่งสูงอีกครั้งเมื่อพุทธศักราช 2553 เมื่อกลุ่มคนเสื้อแดงประท้วงรัฐบาลของนายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ นำมาซึ่งการสลายการชุมนุมที่มีความรุนแรงและมีผู้บาดเจ็บเสียชีวิตเป็นจำนวนมาก และล่าสุดความขัดแย้ง ในสังคมไทยในปีพุทธศักราช 2557 ในเหตุการณ์ที่พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชาได้ทำการรัฐประหาร และหากติดตามความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในการเมืองไทยเปรียบเทียบกับดัชนีตัวชี้วัดของสภาพเศรษฐกิจจะเห็นได้ว่าความขัดแย้งทางการเมืองส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจที่ย่ำแย่ลงของประเทศ (พงศ์ศักดิ์ เหลืองอร่าม, 2017)

ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความขัดแย้ง

ทฤษฎีกลุ่มแนวคิดความขัดแย้งเชื่อว่าอำนาจในการปกครองเป็นที่มาของการกำหนดพฤติกรรมที่เป็นอาชญากรรม หรือแม้กระทั่งกำหนดความหมายของคำว่า ถูก หรือ ผิด ในสังคม ทฤษฎีความขัดแย้งเริ่มเข้ามา

มีบทบาทในการวิเคราะห์ปัญหาของสังคมในช่วงคริสต์ศักราช 1950 นำโดย จอร์จ โวลด์ (George Vold) โดยเขาได้กล่าวไว้ว่า

“ความขัดแย้งระหว่างกลุ่มคนในสังคมสามารถนำไปอธิบายไม่ใช่เฉพาะแต่การออกกฎหมายหรือกระบวนการยุติธรรมเท่านั้นแต่ยังสามารถใช้อธิบายพฤติกรรมของอาชญากรได้ด้วย

กระบวนการในการออกกฎหมายการละเมิดกฎหมายและการบังคับใช้กฎหมายเป็นผลสะท้อนของความขัดแย้งระหว่างกลุ่มผลประโยชน์และการต่อสู้ในการควบคุมอำนาจของเจ้าหน้าที่ที่ผู้ซึ่งสามารถชนะในการออกกฎหมายจากควบคุมการใช้อำนาจของเจ้าหน้าที่และมีบทบาทในการกำหนดนโยบายซึ่งกำหนดว่าใครจะเกี่ยวข้องในการละเมิดกฎหมาย”

ซึ่งกล่าวโดยสรุปได้ว่ากระบวนการในการออกกฎหมายเป็นเครื่องมือที่กลุ่มคนที่มีอำนาจใช้เพื่อกำหนดว่าสิ่งใดควรเป็นสิ่งที่ผิด และสิ่งใดเป็นสิ่งที่ถูก และหากมีอำนาจอยู่ในมือก็จะสามารถออกกฎหมายและควบคุมสังคมได้อย่างเบ็ดเสร็จ คนที่ไม่เห็นด้วยกับความคิดของตนก็อาจจะถูกกำหนดให้เป็นคนที่ผิดหรือแม้กระทั่งสามารถกำหนดว่าใครจะเกี่ยวข้องในการละเมิดกฎหมายได้อีกด้วย (พรชัย ชันดี, กฤษณพงศ์ พุตระกูล และจอมเดช ตรีเมฆ, 2558, น. 305)

ความคิดของกลุ่มนักทฤษฎีมาร์กซิสต์ (Marxist) จะเน้นอธิบายปัญหาความขัดแย้งในสังคมว่าเกิดจากอิทธิพลของระบบเศรษฐกิจทุนนิยมโดยกลุ่มคนที่มีอำนาจทางการเมืองและมีอำนาจทางการเงินจะควบคุมระบบการผลิตซึ่งจะมีผลกระทบต่อโครงสร้างและกระบวนการทางสังคมรวมทั้งปัญหาสังคมด้วยสภาพแวดล้อมที่เจ้าของทรัพยากรผู้มีอำนาจในสังคมแบบทุนนิยม เอาเปรียบชนชั้นแรงงาน เน้นย้ำให้เห็นได้ชัดว่าอิทธิพลของระบบเศรษฐกิจส่งผลกระทบต่อกระบวนการทางสังคม ความยากจนสร้างความกดดันให้ชนชั้นแรงงานหรือลูกจ้างซึ่งมีจำนวนมากกว่านายจ้าง การถูกเอาเปรียบนี้ส่งผลให้เกิดความขัดแย้งระหว่างกลุ่มคนสองกลุ่มนี้ (พรชัย ชันดีและคณะ, 2558, น. 325)

วิธีการที่จะสามารถลดความขัดแย้งทางสังคมหากใช้แนวคิดทฤษฎีความขัดแย้งเป็นมิติในการมองปัญหาเพื่อหาทางแก้ไขจากต้นเหตุ ผ่านการออกแบบนโยบายทางสังคมเพื่อการสมานฉันท์ ต้องให้ความสำคัญไปที่ความเท่าเทียมกันและการจัดการทรัพยากรที่มีอยู่ในประเทศให้กับประชาชนอย่างทั่วถึง เนื่องจากความสมานฉันท์จะเกิดขึ้นได้เมื่อฝ่ายที่มีความขัดแย้งได้มีข้อตกลงร่วมกันอยู่ในจุดที่สมดุลและสร้างความพอใจให้แก่ทุกฝ่าย ซึ่งหากใช้ที่สัดความขัดแย้งในการอธิบายมักจะต้องมุ่งพิจารณาถึงผลประโยชน์ระหว่างกลุ่มและการจัดการการใช้อำนาจอย่างเป็นธรรม

วิธีเชิงสมานฉันท์: อีกทางเลือกในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง

วิธีการเชิงสมานฉันท์นั้นถูกนำมาใช้ในกระบวนการยุติธรรมสมัยใหม่ มีจุดประสงค์เพื่อเบี่ยงเบนคดีความออกจากกระบวนการยุติธรรมกระแสหลัก เพื่อลดจำนวนคดีที่จะเข้าไปสู่กระบวนการพิพากษาในศาล กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ได้มีการนำเสนอแนวทางใหม่ในการลงโทษผู้กระทำผิดในลักษณะที่ทำให้ผู้กระทำผิดรู้สึกสำนึกต่อพฤติกรรมของตนเอง แต่กระบวนการยุติธรรมทางเลือกนี้มีไว้สำหรับกรณีความผิดที่ไม่

รุนแรงหรือกระทำโดยเด็กเรียกว่าเยาวชน โดยกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ของ จอห์น เบรทเวท มุ่งเน้นถึงประโยชน์ของสังคมเป็นหลัก โดยพยายามหาจุดสมดุลระหว่างผลประโยชน์ของสังคมการลงโทษ ผู้กระทำผิดและเหยื่ออาชญากรรม การสมานฉันท์นี้เป็นการพยายามสร้างความสัมพันธ์ระหว่างผู้กระทำผิดกับ เหยื่อ และสังคม ให้กลับคืนสู่สภาพปกติมากที่สุดเพราะเชื่อว่าหากผู้กระทำผิดสามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ของตนไปในทางที่ดีขึ้นก็จะทำให้สังคมมีความสุข และยังเชื่ออีกว่าความสัมพันธ์อันดีเป็นรากฐานของ ความมั่นคงและสงบสุขในสังคมระยะยาว (พรชัย ชันดีและคณะ, 2558, น. 298)

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 อธิบายคำว่า “สมานฉันท์” ไว้ว่า “ความพอใจร่วมกัน ความเห็นพ้องกัน (พจนานุกรมไทย-ไทย ออนไลน์, 2563) คำว่า สมานฉันท์ เป็นคำที่ไม่ได้ถูกใช้บ่อยนัก จนมีการตั้งคณะกรรมการอิสระเพื่อความสมานฉันท์แห่งชาติ หรือ กอส. (The National Reconciliation Commission) เมื่อปีพุทธศักราช 3548 เพื่อรับมือกับความรุนแรงในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ จึงเริ่มได้ยิน คำนี้กันบ่อยมากขึ้น ซึ่งเจตนาของการใช้ คำว่า “สมานฉันท์” ในชื่อของคณะกรรมการชุดนี้ คงต้องการให้มีความหมายในเชิงภาษาอังกฤษ คือคำว่า Harmony ซึ่งแปลว่า ความกลมกลืน ความปรองดอง และความสามัคคี (เกษม ศิริสัมพันธ์, 2548) มากกว่า คำว่า Restorative ซึ่งตามความหมายของ Cambridge Dictionary ได้ให้ความหมายของคำว่า Restorative ว่า คือความสามารถในการทำให้ดีขึ้น ซึ่งมีรากศัพท์มาจากคำว่า Restore ซึ่งแปลว่า ฟื้นฟู ซ่อมแซม ให้กลับคืนดังเดิม (Cambridge Dictionary, 2020) ก็เช่นเดียวกันอีก ความกลมกลืนหรือความปรองดองหรือความสามัคคีจะเป็นจริงขึ้นได้ ต้องมาจากท่าทีและความประพฤติของทั้งทุกฝ่าย จึงจะเกิดความสมานฉันท์ที่แท้จริง ซึ่งคงปฏิเสธไม่ได้ว่า เป็นคำที่เริ่มแพร่หลาย และนิยมใช้มากขึ้นใน 3 ทศวรรษที่ผ่านมา ส่วนใหญ่จะได้รับการเผยแพร่ในแง่ของ การปฏิรูปกระบวนการ ยุติธรรม หรือเรียกว่า กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice) โดยมีจุดประสงค์หลักเพื่อ เบี่ยงเบนคดีความออกจากกระบวนการยุติธรรมกระแสหลัก เพื่อลดจำนวนคดีความที่จะถูกนำเข้าสู่การ พิจารณาในศาล และเพื่อลดความขัดแย้งระหว่างเหยื่อ ผู้กระทำผิด และสังคม เพื่อให้สังคมกลับเข้าสู่ ความปกติสุขที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ โดยการสมานฉันท์ต้องได้รับความร่วมมือจากทุกฝ่าย ซึ่งในความเป็นจริง แล้ว ยังไม่สามารถตอบคำถามได้อย่างชัดเจนว่าวิธีการเชิงสมานฉันท์ที่นำมาใช้ในกระบวนการยุติธรรมนั้น ก่อเกิดประโยชน์ให้ฝ่ายใด หรือผู้ใดกันแน่ สิ่งใดกันเล่าที่ถูกฟื้นฟู ซึ่งอาจจะฟังดูขัดแย้งกับเจตนาดั้งเดิมของ กระบวนการยุติธรรมที่ควรจะอำนวยความยุติธรรมให้กับฝ่ายที่ถูกเอาเปรียบหรือฝ่ายที่เสียหาย (Ward, 2008)

การสมานฉันท์ หรือ การสมานเธอ

หากพิจารณาสถานการณ์ในประเทศไทยเวลานี้ อาจจะพิจารณาได้ว่า เป็นช่วงเวลาที่เหมาะสมที่สุดใน การถกเถียงประเด็นที่เกี่ยวกับคำว่า “สมานฉันท์” การพยายามนำคำว่าสมานฉันท์มาใช้ในบริบทสังคมไทย ที่ อ้างว่าแปลมาจากภาษาอังกฤษคำว่า Restorative Oxford Dictionary ได้ให้ความหมายของ Restorative ไว้ ว่า คือความสามารถในการฟื้นฟูสุขภาพความแข็งแรง หรือ สวัสดิภาพความเป็นอยู่ที่ดี (Well-being) โดยมี รากศัพท์จากคำว่า Restore แปลว่า ฟื้นฟู, ทำให้กลับมาแข็งแรง ซึ่งแตกต่างจากคำว่า “ปรองดอง” หรือ

“สามัคคี” ตามเจตนารมณ์ครั้งแรกของ กอส. หรือชื่อเต็มคือ คณะกรรมการอิสระเพื่อความสมานฉันท์แห่งชาติ ที่ตั้งคณะเฉพาะกิจขึ้นมาเพื่อรับมือกับปัญหาความขัดแย้งในสามจังหวัดใช้แดนภาคใต้ ในทางเดียวกันกับที่ ปรีชาญาณ วงศ์อรุณ ได้ให้ความเห็นว่า

“คำว่า “สมานฉันท์” หากแปลจากรากศัพท์ภาษาอังกฤษ “reconciliation” คือการหันหน้ามาคืนดีกันใหม่ เพื่อกลับไปสู่ไม่ตรีจิตดี ๆ ที่มีมาแต่เดิม ๆ หรือก่อนหน้าจะเกิดความขัดแย้ง ส่วนคำว่า “ปรองดอง” นั้นตรงกับภาษาอังกฤษว่า harmony หมายถึงความสามัคคีเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน

ในช่วงครึ่งแรกของทศวรรษแห่งความขัดแย้งที่ผ่านมา สังคมไทยจะเลือกใช้และคุ้นเคยกับคำว่าสมานฉันท์เป็นหลัก (ถือว่าเป็นคำศัพท์ใหม่ที่เพิ่งเกิดขึ้นในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา เป็นคำที่แทบจะไม่เคยพูดถึงหลังเหตุการณ์ “14 ตุลา” และ “6 ตุลา”) หลังจากนั้น ก็เริ่มปรากฏคำว่า ปรองดอง ตั้งแต่ยุครัฐบาลอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ จนกระทั่งกลายเป็นคำหลักที่ถูกใช้อ้างอิงบ่อย ๆ ในปัจจุบันนี้ จนดูเหมือนเข้ามาแทนที่คำว่า สมานฉันท์ไปโดยปริยาย” (ปรีชาญาณ วงศ์อรุณ, 2560)

หากเริ่มต้นศึกษาคำว่าสมานฉันท์อย่างจริงจัง ที่ทำให้หลายคนเริ่มคุ้นหูมากขึ้นเมื่อครั้งที่ คณะกรรมการอิสระเพื่อความสมานฉันท์แห่งชาติ (กอส.) ที่ก่อตั้งขึ้นเมื่อปีพุทธศักราช 2548 โดยมีนาย อานันท์ ปันยารชุน เป็นประธานคณะ มีจุดประสงค์เพื่อจัดการกับปัญหาความขัดแย้งในสามจังหวัดใช้แดนภาคใต้ จนเวลาล่วงเลยมา 15 ปี ปัญหาความขัดแย้งในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ก็ยังไม่หมดไป อีกทั้งข้อเสนอหลายข้อก็ยังไม่ได้ถูกนำมาปฏิบัติ จึงเป็นที่น่าสนใจว่า การตั้งคณะกรรมการขึ้นมาเพื่อสมานฉันท์นั้น เพื่อมิให้ฝ่ายรัฐบาลถูกมองว่าไม่มีประสิทธิภาพในการแก้ไขปัญหาบ้านเมืองใช่หรือไม่ (The Last Journalist, 2020)

คณะสมานฉันท์ได้ถูกแต่งตั้งขึ้นมาอีกครั้งเป็นครั้งที่ 2 เมื่อปีพุทธศักราช 2553 หลังเหตุการณ์การสลายการชุมนุมของคนเสื้อแดงที่แยกราชประสงค์เมื่อวันที่ 19 พฤษภาคม 2553 โดยใช้ชื่อว่า คณะกรรมการอิสระตรวจสอบและค้นหาความจริงเพื่อการปรองดองแห่งชาติ หรือ คอป. ภายใต้รัฐบาลของนายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ ถึงแม้ว่าจะเป็นความพยายามแก้ไขปัญหามาหลังจากการปะทะกันอย่างรุนแรงระหว่างฝ่ายรัฐบาลและประชาชน คณะกรรมการอิสระตรวจสอบและค้นหาความจริงเพื่อการปรองดองแห่งชาติ ได้มีระยะเวลาการทำงานถึงสองปีคาบเกี่ยวไปจนถึงรัฐบาลของนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร แต่ก็เกิดความขัดแย้งในรัฐบาลเสียเอง เนื่องจากการส่งต่อตำแหน่งนายกรัฐมนตรีใหม่ซึ่งมาพร้อมกับการบริหารคณะ คอป. บางนโยบายที่เสนอโดยนางสาวยิ่งลักษณ์ที่ต้องการ จ่ายค่าชดเชยเยียวยาผู้เสียชีวิตในเหตุการณ์สลายการชุมนุมคนเสื้อแดงที่แยกราชประสงค์ถึงรายละเอียด 7.5 ล้านบาท แต่ก็ถูกกระแสวิพากษ์วิจารณ์อย่างหนักจากฝ่ายที่ไม่เห็นด้วยว่าเป็นการช่วยเหลือฝ่ายของตนเอง สุดท้ายแล้วคณะที่ถูกตั้งขึ้นมาเพื่อแก้ไขความขัดแย้งก็ยังไม่มีความขัดแย้งในตัวเองอยู่ดี (The Last Journalist, 2020) จึงทำให้เกิดคำถามขึ้นมาว่า คณะสมานฉันท์ถูกตั้งขึ้นมาเพื่อใคร

ถึงแม้ว่าประเทศไทยจะผ่านการเรียกร้องให้เปลี่ยนระบอบการปกครองจากสมบูรณาญาสิทธิราชย์เป็นระบอบประชาธิปไตย เมื่อปีพุทธศักราช 2475 โดยการรวมตัวของกลุ่มนักศึกษาที่ต้องการประชาธิปไตยเป็นเหตุให้มีคนล้มตายเป็นจำนวนมาก ถือว่าเป็นโศกนาฏกรรมทางการเมืองที่เป็นบทเรียนครั้งยิ่งใหญ่ของประเทศ แต่ผ่านมาแล้ว 88 ปี เหตุการณ์ความขัดแย้งล่าสุดที่เกิดขึ้นในประเทศไทยปีพุทธศักราช 2563 หลังจาก 6 ปี ภายใต้การปกครองของ พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ก็ได้มีเหตุการณ์รวมตัวกันของประชาชนจำนวนมากเพื่อออกมาเรียกร้อง เรื่องประชาธิปไตย เรื่องเดิมกับที่เคยเรียกร้องเมื่อ 88 ปีก่อน หนึ่งในข้อเรียกร้องของประชาชนผู้มาชุมนุมคือ อิสระทางการเมืองแสดงความคิดเห็น ในขณะที่รัฐบาลพยายามสื่อสารด้วยการใช้คำว่า ประองตอง และ สมานฉันท์ กับประชาชนผู้ชุมนุม แต่ในแง่ของการปฏิบัติการควบคุมสถานการณ์ของรัฐบาล กลับมีมาตรการใช้ความรุนแรงตรงข้ามกับที่รัฐบาลพยายามนำเสนอด้วยคำว่า “ถอยคนละก้าว” ของ พลเอกประยุทธ์ จันทร์ โอชา นายกรัฐมนตรี ที่ยึดอำนาจ และทำการรัฐประหารเมื่อปีพุทธศักราช 2557

พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชาได้มีการแถลงการณ์ออกโทรทัศน์รวมการเฉพาะกิจช่องห้ากองทัพบกใช้หัวข้อเรื่องว่าถอยคนละก้าวเข้าสภาใช้สติและปัญญาแก้ปัญหาาร่วมกัน โดยการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในรัฐสภามีได้ใกล้เคียงกับคำว่า “ แก้ไขปัญหาร่วมกัน” ที่มีประชาชนเป็นฝ่ายเสนอข้อเรียกร้อง

อ้างอิงความหมายของคำว่าสมานฉันท์ในกระบวนการยุติธรรมจากสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา ซึ่งได้อธิบายว่า ความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์คือการให้ความหมายของคำว่าความยุติธรรมในรูปแบบใหม่ซึ่ง เป็นความยุติธรรมที่ให้ความสำคัญและยอมรับอย่างให้เกียรติต่อความแตกต่างระหว่างบุคคล แต่ความยุติธรรม ก็มีความหมายแตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับแต่ละบุคคลว่ามีกระบวนการเรียนรู้ทางสังคมอย่างไร ซึ่งจุดยืนของแต่ละปัจเจกอยู่ที่ว่าในขณะนั้นใครเป็นผู้มีอำนาจในการกำหนดความหมายของความยุติธรรม (สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, 2556) ซึ่งหัวใจหลักของการสมานฉันท์นั้นคือการสร้างความพอใจร่วมหรือจุดสมดุลที่เหมาะสมสำหรับทุกฝ่าย ซึ่งหมายรวมถึงฝ่ายที่มีอำนาจน้อยกว่าก็ต้องได้รับการตอบสนองในข้อเรียกร้องอย่างเหมาะสมเช่นกัน

นโยบายสังคมคืออะไร

นโยบายสังคมคือข้อสรุปของเป้าหมายที่ต้องการให้เกิดขึ้น ที่เกี่ยวข้องกับความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นของชุมชนและสังคม เป็นการวางแผนเพื่อให้เกิดความเท่าเทียมกันในสังคม และสวัสดิการพื้นฐานที่จำเป็นต่อความต้องการของมนุษย์ รวมถึงการวางแผนในเรื่องของคุณภาพชีวิตและความมั่นคงของมนุษย์ในภาพรวม ซึ่งนโยบายส่วนมากจะมีแผนการปฏิบัติรองรับว่าจะต้องทำอะไรถึงจะบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ตั้งแต่แรก นโยบายสังคมที่ดีควรจะมีการหารือจากสมาชิกในสังคมหลายๆฝ่าย เพื่อตอบสนองความต้องการของสมาชิกในสังคมที่มีความแตกต่างกัน

การออกแบบนโยบายสังคมเป็นสิ่งที่ท้าทายสำหรับภาครัฐเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ประชากร เศรษฐกิจ ความยากจน การย้ายถิ่นฐานและโลกาภิวัตน์ ล้วนเป็นพลวัต รัฐมีหน้าที่ต้องปรับเปลี่ยนนโยบายให้เหมาะสมกับสังคมและยุคสมัยอยู่เสมอ ซึ่งนโยบายสังคมก็มีบทบาทที่แตกต่างกันออกไปขึ้นอยู่กับระดับความสำคัญ ตัวอย่างเช่นนโยบายสังคมที่ให้ความสำคัญกับสถาบันครอบครัว แม้รัฐจะต้องให้การ

สนับสนุน แต่ตัวแปรสำคัญก็ได้แก่สถาบันย่อยซึ่งได้แก่สถาบันครอบครัว ที่ต้องทำหน้าที่เป็นแหล่งสำคัญในการขับเคลื่อนนโยบายสังคมให้มาสู่การปฏิบัติและเกิดขึ้นได้จริง นโยบายสังคมมีจุดมุ่งหมายเพื่อลดความไม่เท่าเทียมกันในการเข้าถึงบริการและสวัสดิการของรัฐ โดยคำนึงถึงความอยู่ดีมีสุขของประชาชนเป็นหลัก โดยต้องระมัดระวังพิจารณาถึงความแตกต่างของสมาชิกในสังคมด้วย ไม่ว่าจะเป็นในแง่ของความเชื่อ ศาสนา วัฒนธรรม ภาษา ฐานะทางสังคม ฐานะทางเศรษฐกิจ และชาติพันธุ์ (Platt, 2020)

การออกแบบนโยบายสังคมของรัฐให้มีประสิทธิภาพนั้น ปัจจัยที่สำคัญเป็นอันดับต้นคือ การเลือกผู้แทนประชาชนที่มีความสามารถเฉพาะในสิ่งที่ตนจะเข้ามาช่วยพัฒนา ตัวอย่างเช่น ในประเทศแคนาดาภายใต้การบริหารของ นาย เขาได้เลือกสมาชิกในคณะทำงานที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะให้มาทำหน้าที่บริหารหน่วยงานที่มีความแตกต่างกัน เช่น รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุข เป็นหมอ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคม เป็นนักบินอวกาศ รัฐมนตรีว่าการกระทรวง กลาโหม เป็นทหารผ่านศึกชาวซิกซ์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวง กีฬาและคนพิการ เป็นนักกีฬาพาราโอลิมปิก เป็นต้น ซึ่งนอกเหนือจากความเชี่ยวชาญเฉพาะทางของแต่ละคนแล้ว การรวมทีมบริหารซึ่งมีความแตกต่างหลากหลาย โดยรวมถึงสัดส่วนนักบริหารเพศชาย และเพศหญิงอย่างละเท่าๆ กันคือร้อยละ 50 (Government of Canada, 2020) และหากตัวแทนของประชาชนที่ได้เข้ามาทำหน้าที่บริหารประเทศ ไม่มีความสามารถ นั้นหมายถึงรัฐให้หยิбыันอำนาจในการตัดสินใจบริหารแทนประชาชนทั้งหมดในประเทศให้กับบุคคลที่ไม่เหมาะสม และผลกระทบโดยตรงก็คือนโยบายต่าง ๆ ที่ถูกสร้างขึ้นและถูกออกแบบอย่างไม่มีประสิทธิภาพ ดังนั้นการเลือกคนให้เหมาะกับงาน (Put the right man/woman in the right job) จึงเป็นสิ่งสำคัญมากที่ควรจะเป็นวัฒนธรรมองค์กร

ตัวอย่างนโยบายสังคมที่ถูกออกแบบโดยรัฐไทย ที่นอกจากจะไม่ได้แก้ปัญหาที่ต้นเหตุแล้ว ยังเป็นการตอกย้ำความล้มเหลวของการพยายามจัดการสภาพเศรษฐกิจ ได้แก่ นโยบายบัตรคนจน หรือบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ ด้วยเงื่อนไขที่ไม่ชัดเจนและไม่สามารถแก้ไขปัญหาประชาชนที่มีฐานะยากจนจริง ๆ ได้ ความสามารถในการเข้าถึงบัตรสวัสดิการแห่งรัฐก็ยังไม่เปิดกว้างให้กับประชาชนได้เข้าถึงได้อย่างแท้จริง บัตรคนจนกลับเข้าไปอยู่ในมือผู้ที่ไม่ได้เดือดร้อนดังที่เป็นข่าวตามหน้าหนังสือพิมพ์ ส่วนกลุ่มคนที่ยากจนและต้องการความช่วยเหลือจริง ๆ ก็ไม่มีความรู้และไม่ทราบข่าวสารในการเข้าถึงความช่วยเหลือจากรัฐในรูปแบบสวัสดิการแบบนี้ (กรุงเทพธุรกิจ, 2563) แม้ว่าจะมีการเพิ่มวงเงินให้กับผู้ที่ถือบัตรสวัสดิการแห่งรัฐจำนวน 14 ล้านคนแล้วก็ตาม แต่จำนวนเงินที่รัฐช่วยเหลือไม่ได้สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจและค่าเงินในประเทศสักเท่าใด ผู้ถือบัตรสวัสดิการแห่งรัฐที่มีรายได้ไม่เกิน 30,000 บาทต่อปีจะได้รับเงิน 800 บาทต่อเดือน (ไทยพีบีเอส, 2563) ซึ่งวงเงินที่ได้รับไม่สามารถถือเป็นเงินสดได้การใช้จ่ายจะกระทำต่อเมื่อนำไปใช้ที่ร้านธงฟ้าประชารัฐหรือร้านค้าที่รับชำระเงินผ่านแอปพลิเคชันถุงเงินประชารัฐเท่านั้น ซึ่งทั้งประเทศมีจำนวนร้านธงฟ้าฯ เพียงแค่ประมาณ 80,000 ร้านค้าเท่านั้น (กรมการค้าภายใน, 2562)

ซึ่งหากเปรียบเทียบจำนวนคนจนที่มีมากที่สุดในประเทศไทยซึ่งอยู่ในจังหวัดแม่ฮ่องสอน โดยมีปริมาณอยู่ที่ร้อยละ 39.21 หากคำนวณจากจำนวนประชากรทั้งสิ้น 275,884 คน (ไทยรัฐออนไลน์, 2562) จะถือว่าจังหวัดแม่ฮ่องสอนมีคนจน 108,174 คน เปรียบเทียบกับจำนวนร้านธงฟ้าฯในจังหวัดที่มีเพียง 35 ร้านค้าเท่านั้น ดังนั้นนโยบายบัตรคนจนจึงไม่ได้ช่วยแก้ปัญหาความยากจนได้อย่างยั่งยืน นโยบายสังคมที่ควร

ส่งเสริมให้เกิดการแก้ปัญหาความยากจนได้อย่างยั่งยืนได้แก่การสนับสนุนในด้านอาชีพและการสนับสนุนด้านการศึกษาให้กับประชาชนที่มีฐานะยากจน (อัมฤทธิ์ จานูวิและวรรณวิไล สนิทผล, 2561)

Center of American Process ได้เสนอวิธีการแก้ไขปัญหความยากจนและเพิ่มจำนวนประชากรชนชั้นกลาง ซึ่งวิธีที่ดีที่สุดก็คือการเสนองาน สนับสนุนให้คนจนได้เริ่มทำงานเพื่อเลี้ยงตนเอง วิธีต่อมาคือ การเพิ่มค่าแรงขั้นต่ำ ซึ่งวิธีการแก้ไขปัญหเหล่านี้รัฐสามารถกระทำได้ (Vallas & Boteach, 2014) ซึ่งการสนับสนุนให้ประชาชนมีงานทำถือเป็นการแก้ปัญหาความขัดแย้งในจุดเริ่มต้นจุดแรกก่อนที่จะกลายเป็นปัญหาความเหลื่อมล้ำและความไม่เท่าเทียมกันในการเข้าถึงทรัพยากรของประชาชน และปัจจัยที่สำคัญในการทำให้ประชาชนมีงานทำได้แก่การศึกษา ดังนั้นนโยบายสังคมเพื่อการออกแบบสังคมสมานฉันท์ควรมีทิศทางที่ชัดเจนในการพัฒนาระบบการศึกษาพื้นฐานและกระตุ้นระบบเศรษฐกิจแก้ไขปัญหความยากจนด้วยการสร้างงานให้กับสมาชิกในสังคม ในยุคโลกาภิวัตน์นี้ไม่มีสิ่งใดสำคัญและเป็นอาวุธในการต่อสู้กับความยากลำบากได้ดีเท่ากับการศึกษา

รัฐได้มีการจัดทำนโยบายอย่างต่อเนื่องเพื่อตอบสนองต่อกระแสสังคมอยู่เสมอ เช่น นโยบาย Thailand 4.0 ซึ่งต้องการที่จะปรับเปลี่ยนโครงสร้างเศรษฐกิจ และผลักดันการใช้นวัตกรรมเพื่อยกระดับจากภาคการผลิตไปสู่ภาคการบริการมากขึ้น ในส่วนของการศึกษาก็เช่นกัน Thai Education 4.0 คือการพัฒนาโดยเน้นการนำนวัตกรรมเข้ามาเพื่อต่อยอดองค์ความรู้ใหม่ ซึ่งไม่ได้จำกัดเพียงแค่สาขาวิชาเดียว แต่เน้นเป็นการศึกษาแบบ สหวิทยาการ (Interdisciplinary) (ปรณิกา มีครุฑ, 2562) การพัฒนาทางด้านการศึกษาโดยใช้ สื่อประเภทต่าง ๆ อาทิ เช่น e-book, video conference, social media และ infographic เพื่อให้เข้ากับยุคสมัย นี่ถือเป็นสัญญาณดีที่ภาครัฐมีการพัฒนาและมีแนวคิดที่กระตือรือร้นในการพัฒนาศักยภาพบุคคล

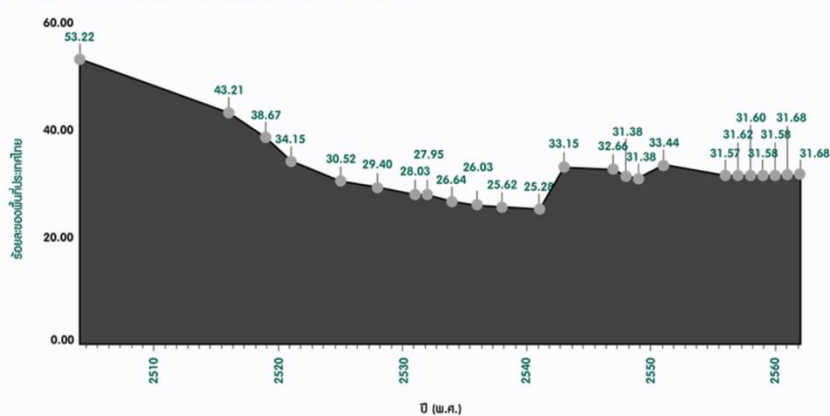
อย่างไรก็ตามรัฐควรที่จะคำนึงในส่วนของการเข้าถึงข้อมูลและเทคโนโลยี รวมถึงความเพียงพอของบุคลากรผู้สอน และประสิทธิภาพของการสอน เพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางด้านการศึกษา สำหรับการเข้าถึงการศึกษา ในระดับประถมศึกษาประมาณร้อยละ 95 สามารถเข้าถึงได้ ซึ่งถือว่าเป็นตัวเลขที่ค่อนข้างสูงเมื่อเทียบกับการเข้าถึงการศึกษาของระดับมัธยมศึกษา ซึ่งมีผู้ไม่ได้รับการศึกษาระดับมัธยมถึงร้อยละ 14 และประชากรส่วนใหญ่ที่ไม่ได้ศึกษาต่อมาจากกลุ่มหรือชุมชนที่อยู่ห่างไกล คนยากจน ผู้อพยพ และผู้พิการ (UNICEF Thailand, 2021) สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ รายงานภาวะสังคมไทยไตรมาสที่ 1/2563 ว่ามีเด็กที่จำเป็นต้องออกจากระบบการศึกษากลางคันเพิ่มมากขึ้น ซึ่งแปรผันตรงกับระดับการศึกษาที่สูงขึ้น รวมถึงสัดส่วนคนยากจนในไทยที่เพิ่มขึ้นกว่า 6.7 ล้านคน ซึ่งเป็นเหตุผลที่ทำให้เด็กและเยาวชนต้องหลุดออกนอกระบบการศึกษา (ไทยรัฐออนไลน์, 2563)

รัฐออกนโยบายที่ครอบคลุมในหลาย ๆ ด้าน เช่น แผนการศึกษาแห่งชาติ แผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี แต่อย่างไรก็ตามในเชิงปฏิบัติยังมีส่วนที่ต้องแก้ไขอีกมาก ทั้งด้านปัจจัยภายในและภายนอก ปัจจัยภายใน เช่น ผู้เรียน ผู้สอน จำเป็นที่จะต้องพัฒนาตัวเองอยู่เสมอ ส่วนปัจจัยภายนอกที่ส่งผลกระทบอย่างเห็นได้ชัดคือความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงทรัพยากรด้านการศึกษา รวมถึงสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการพัฒนาบุคลากรก็มีส่วนด้วยเช่นกัน ถ้าต้องการให้นโยบายสาธารณะเกิดประโยชน์สูงสุด รัฐควรจะให้ประชาชนเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาและคำนึงถึงสถานการณ์ตามความเป็นจริง ไม่เพ้อฝัน หรือยึดติดกับสิ่งที่เป็เพียงนโยบาย

ในด้านสิ่งแวดล้อม ทางภาครัฐ มีการปรับปรุงนโยบายและยุทธศาสตร์ที่สำคัญเพื่อตอบสนองต่อสถานการณ์โลกที่เปลี่ยนไป เช่น นโยบายป่าไม้แห่งชาติ 2562 และยุทธศาสตร์กรมประมง 5 ปี (พ.ศ 2560 - 2564) เนื่องจากทรัพยากรป่าไม้ และประมง คือ ฐานการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และความมั่นคงของประเทศมาเป็นระยะเวลานาน

สัดส่วนป่าไม้ในประเทศไทยมีการลดลงอย่างต่อเนื่อง ดังที่เห็นจากรายงานของสำนักจัดการที่ดินป่าไม้ กรมป่าไม้ ในปี พ.ศ. 2561 – 2562 จำนวน 102,484,072.71 ไร่ หรือคิดเป็นร้อยละ 31.68 ของประเทศ ซึ่งลดลงจากปี พ.ศ. 2560 – 2561 จำนวน 4,229.48 ไร่ (มูลนิธิสืบนาคะเสถียร, 2563)

สถิติพื้นที่ป่าไม้ของประเทศไทย ปี พ.ศ. 2504 - 2562

(อ้างอิงข้อมูล: สำนักจัดการที่ดินป่าไม้ กรมป่าไม้)

ภาพที่ 2 สถิติพื้นที่ป่าไม้ของประเทศไทย ปี พ.ศ.2504-2562

สาเหตุที่ป่าไม้มีการลดลงอย่างต่อเนื่องเกิดจากการใช้ประโยชน์โดยไม่เหมาะสมรวมถึงการครอบครองพื้นที่อย่างไม่เป็นธรรม นโยบายป่าไม้แห่งชาติได้กำหนดให้พื้นที่ป่าไม้ร้อยละ 40 ของประเทศไทย ซึ่งขณะนี้เป้าหมายยังมิได้บรรลุผล แต่ก็มีข้อกังขาเนื่องจากกว่า 30 ปีที่รัฐพยายามสร้างกรอบแนวทางการบริหารทรัพยากรป่าไม้ให้เป็นไปอย่างสมดุล เมื่อวันที่ 6 พฤศจิกายน 2562 ที่ประชุมคณะรัฐมนตรีได้อนุมัติเห็นชอบนโยบายป่าไม้แห่งชาติ ครอบคลุม 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการจัดการป่าไม้ ด้านการใช้ประโยชน์ผลผลิต และการบริการจากป่าไม้และอุตสาหกรรมป่าไม้และด้านการพัฒนาระบบบริหารและองค์กรเกี่ยวกับการป่าไม้รวมทั้งข้อมูลประกอบข้อเสนอแนะนโยบายป่าไม้แห่งชาติด้วย

อย่างไรก็ตามถ้ารัฐต้องการให้นโยบายมีประสิทธิภาพควรจัดสรรพื้นที่อย่างเป็นธรรมและเปิดโอกาสเพิ่มมากขึ้นในส่วนของการป่าเศรษฐกิจและป่าชุมชน ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 15 หรือ 48 ล้านไร่ ควรมุ่งเน้นให้ประชาชนและชุมชนปลูกป่าเศรษฐกิจมากขึ้นในพื้นที่ของตนหรือพื้นที่ที่ได้รับอนุญาต อย่างไรก็ตามปัญหาเรื่องการทำลายป่า การรุกรานที่ดินทำกิน ภัยธรรมชาติ อาทิ เช่น ภัยแล้ง อุทกภัย และดินโคลนถล่ม ทำให้การฟื้นฟูป่าเป็นไปอย่างล่าช้า และไม่สัมพันธ์กับความต้องการที่จะเพิ่มพื้นที่ป่าให้มากขึ้น

การพัฒนาที่มากขึ้นรวมถึงการกำหนดนโยบายทางด้านป่าไม้เป็นความสำเร็จของภาครัฐแต่กระนั้น ความเหลื่อมล้ำยังคงเห็นได้อย่างชัดเจน เนื่องจากพื้นที่สำหรับทำกินถูกครอบครองโดยคนส่วนน้อยเพียงไม่กี่ตระกูล รวมถึงนักการเมืองหรือผู้มีอำนาจในท้องถิ่นก็ใช้บารมีและอิทธิพลเข้าไปบุกรุกและยึดป่าไม้รวมถึงที่ดินเพื่อเกษตรกรรมมาเป็นของตนเอง โดยไม่ถูกดำเนินคดีตามกฎหมาย ซึ่งแตกต่างจากชาวบ้านที่เข้าไปหาที่ดินทำกินหรือว่าทำกินมาก่อนการประกาศเขตป่า – อุทยานฯ กลับถูกดำเนินคดีและจับกุมแล้วกว่าร้อยละ 80 โดยปัจจุบันชาวบ้านทั่วประเทศต้องคดีบุกรุกป่าและทำไม้สูงถึง 46,600 ราย(ไทยโพสต์, 2562) นโยบายที่มีประกาศในราชกิจจานุเบกษาตั้งแต่วันที่ 20 มิถุนายน 2557 ตามคำสั่งคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) เรื่อง “ทวงคืนผืนป่า” คำสั่ง คสช. ที่ 66/2557 “การดำเนินการใด ๆ ต้องไม่ส่งผลกระทบต่อประชาชนผู้ยากไร้ ผู้ที่มีรายได้น้อย และผู้ไร้ที่ดินทำกิน ซึ่งได้อาศัยอยู่ในพื้นที่เดิมนั้น ๆ ก่อนคำสั่งนี้มีผลบังคับใช้ ยกเว้นผู้ที่บุกรุกใหม่ จะต้องดำเนินการสอบสวน และพิสูจน์ทราบ เพื่อกำหนดวิธีปฏิบัติที่เหมาะสมและดำเนินการตามขั้นตอนต่อไป” (ประชาไทย, 2563) ซึ่งในคดีของบ้านแม่กวกักเข้าข่ายการคุ้มครองตามคำสั่งที่ชัดเจน แต่เจ้าหน้าที่กลับไม่นำมาปฏิบัติจริง ซึ่งทำการตรวจยึดพื้นที่โดยดุลยพินิจของตนเองอันขัดต่อนโยบายของรัฐบาล

นโยบายเป็นเพียงส่วนหนึ่งที่ช่วยเป็นสิ่งที่ชี้แนะ แต่อย่างไรก็ตามความเหลื่อมล้ำเป็นสิ่งที่ต้องเร่งแก้ไข ซึ่งเห็นได้ชัดเจนในทุกภาคส่วน การสื่อสารหรือตีความที่ผิดพลาด รวมถึงการเพิกเฉยต่อคำสั่งก็เป็นสิ่งหนึ่งที่เห็นสมควรว่าจะต้องมีการจัดการ ในส่วนของเรื่องการทำกินและที่ดินผู้ถูกกระทำมักจะเป็น ชาวบ้าน ผู้มีรายได้น้อย หรือผู้เข้าถึงสวัสดิการมักจะโดนเอาเปรียบและพบกับการตัดสินใจแบบไม่เป็นธรรม ยังรวมไปถึงด้านการศึกษา การเข้าถึงข้อมูล ก็เป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงความต่างกัน เนื่องจากผู้ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ห่างไกลมีโอกาสน้อยกว่าผู้ที่อาศัยอยู่ในเมือง ดังนั้นการจะปรับใช้หรือกำหนดนโยบายย่อมต้องมีความเป็นไปได้ที่จะนำมาใช้ได้จริงและมีประสิทธิภาพ เพื่อให้ประชาชนได้รับการพัฒนาที่แท้จริง และจะส่งผลต่อการเจริญเติบโตของเศรษฐกิจและนำไปสู่การลดความเหลื่อมล้ำได้ นโยบายมิใช่เป็นเพียงการเขียนคำพูดที่สวยงามหรือให้กลายเป็นลายลักษณ์อักษรแต่ควรเป็นการปฏิบัติได้จริง

รัฐได้มีการจัดทำยุทธศาสตร์กรมประมงมาแล้ว 2 ฉบับ คือ ยุทธศาสตร์กรมประมง พ.ศ. 2552 – 2555 และ พ.ศ. 2556 – 2559 ซึ่งในปัจจุบันได้ออกยุทธศาสตร์ฉบับที่ 3 คือ พ.ศ. 2560 – 2564 (กรมประมง, 2564) โดยการจัดทำยุทธศาสตร์ ได้รวบรวมปัจจัยต่าง ๆ ทั้งภายใน และภายนอกที่จะส่งผลการดำเนินการ เช่น การเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์โลก ภาวะเศรษฐกิจ การเมืองการปกครอง กฎหมาย เป็นต้น รัฐได้เล็งเห็นว่ายุทธศาสตร์ประมงจะสามารถเป็นกรอบแนวทาง เพื่อส่งผลให้ประมงมีความยั่งยืนต่อไปในอนาคต

อุตสาหกรรมประมงมีความสำคัญ เนื่องจากเป็นแหล่งรายได้ของประเทศ โดยเป็นแหล่งอาหารที่มีโปรตีนสูง รวมถึงเป็นแหล่งผลิตอาหารทะเลแปรรูป ประเทศไทยเป็นผู้ส่งออกอันดับ 5 ของโลก (ชัยวัฒน์ โสเจริญสุข, 2562) เกิดจากปัจจัยที่เอื้อต่อการทำการประมง เช่น ทำเลที่ติดชายฝั่งทะเลทั้งสองด้าน น่านน้ำทางทะเลที่ยาวทำให้สามารถเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำได้ รวมถึงค่าจ้างแรงงานที่ไม่สูงจนเกินไปและทักษะในการตัดแต่งแปรรูปที่เก็บรายละเอียดได้เป็นอย่างดี สินค้าของประเทศไทยที่ความสามารถในการแข่งขันสูง ได้แก่ ทุ่น ภาชนะบรรจุอาหารทะเลกระป๋องอื่น ๆ (สำนักส่งเสริมการค้าสินค้าเกษตรและอุตสาหกรรม, 2563)

สินค้าในห่วงโซ่ประมงที่สำคัญของไทย มีอยู่ 2 กลุ่ม คือ สินค้าประมง และอาหารทะเลแปรรูป แต่อย่างไรก็ตามมูลค่าการส่งออกสินค้าประมงของไทยมีการหดตัวลดลงอย่างต่อเนื่อง (การเงินธนาคาร, 2564) ทั้งจากผลกระทบจากการแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนา 2019 และการสูญเสียความสามารถด้านการแข่งขันอย่างต่อเนื่อง รวมถึงกลุ่มผู้ผลิตสินค้าและวัตถุดิบสำคัญในกลุ่มธุรกิจโรงแรม ร้านอาหาร และธุรกิจการจัดเลี้ยง ได้ลดกำลังซื้อลงเป็นอย่างมาก อีกทั้งการระบาดระลอกใหม่ของไวรัสโคโรนา 2019 ในช่วงปลายปี พ.ศ. 2563 ที่จังหวัดสมุทรสาครซึ่งเป็นแหล่งผลิตสำคัญ เกิดการแพร่ระบาดทำให้ได้รับผลกระทบอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

เศรษฐกิจภาคประมงของประเทศไทยกลับมาฟื้นตัว แต่ถึงกระนั้นสถานการณ์ปัจจุบันส่งผลให้การส่งออกยังคงหดตัว ประเทศไทยถูกให้สถานะใบเหลืองการทำประมงผิดกฎหมาย (Illegal – Unreported – Unregulated - Fishing) เนื่องจากขาดการรายงานต่อองค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติ หรือ FAO (Food and Agriculture Organisation) และไร้การควบคุม ตั้งแต่ปี 2558 ซึ่งไทยได้พ้นสถานะใบเหลืองเมื่อปี 2562 (ประชาชาติธุรกิจ, 2562) ประเทศไทยพ้นจากสถานะใบเหลืองเนื่องจากได้มีการปรับแก้กฎหมายด้านประมงหลายมาตรา เช่น วิธีปฏิบัติในการออกทำประมง แรงงาน การกำหนดและควบคุมเรือประมง (นิพนธ์ ัตถุธนาวิทย์, 2563) การจัดการที่รวดเร็วส่งผลให้รัฐบาลได้รับกระแสตอบรับอันดีและชื่นชมจากนานาชาติ ถึงกระนั้นการออกกฎหมายและการเร่งรัดเพื่อจัดการกับปัญหาโดยไม่มีมาตรการรองรับที่ชัดเจนสำหรับผู้ได้รับผลกระทบ ชาวประมงมิได้ใส่ใจแต่อย่างใดเนื่องจากช่วงเวลาที่ได้รับสถานะใบเหลือง ชาวประมงต้องทนทุกข์กับรัฐบาล เนื่องจากการออกกฎหมายที่ไม่เป็นธรรม อันขัดต่ออนุสัญญากฎหมายทะเล ซึ่งกำหนดโทษรุนแรงแบบที่ไม่เคยมีมาก่อนในประเทศไทย นำไปสู่การดำเนินคดีพี่น้องชาวประมงกว่า 10,000 ราย รวมทั้งเสียค่าปรับและถูกคุมขัง (ประชาชาติธุรกิจ, 2562) ส่งผลให้มีการเคลื่อนไหวของกลุ่มผู้ได้รับผลกระทบให้พิจารณากฎระเบียบการทำประมงอีกครั้ง ให้ช่วยเหลือกลุ่มผู้ได้รับผลกระทบ รวมถึงแก้ไขกฎเกณฑ์การนำเข้าแรงงานประมง สิ่งนี้แสดงให้เห็นถึงความเหลื่อมล้ำอันเกิดจากกฎหมาย แต่ก็เห็นได้ชัดว่าประเทศไทยมีการพัฒนาไปสู่สิ่งที่ดีกว่าและยอมปฏิบัติตามข้อเรียกร้องของนานาชาติ ซึ่งอาจจะเป็นแนวโน้มที่ดีสำหรับอนาคต

จากที่กล่าวมาข้างต้น นโยบายด้านการศึกษา นโยบายป่าไม้ รวมไปถึงยุทธศาสตร์ประมงแสดงให้เห็นถึงความเหลื่อมล้ำที่เกิดขึ้นในสังคมไทย ซึ่งความเหลื่อมล้ำนี้ก่อให้เกิดช่องว่างอันนำไปสู่ความขัดแย้งรวมถึงเป็นอุปสรรคที่จะสร้างสังคมสมานฉันท์ หากรัฐต้องการสร้างสังคมสมานฉันท์ควรคำนึงถึงการพัฒนาบุคลากร การให้การศึกษาที่เหมาะสมต่อประชาชน ไม่แบ่งแยกชนชั้น รวมถึงต้องให้ความเป็นธรรมกับทุกฝ่ายเท่ากันทั้งในด้านกฎหมายและด้านปฏิบัติ สิ่งเหล่านี้จะสามารถนำไปสู่ความเป็นสังคมสมานฉันท์ได้ เมื่อทุกฝ่ายได้รับความเท่าเทียมที่เป็นธรรม

หากนโยบายสังคมให้ความสำคัญกับการศึกษาจะสามารถช่วยแก้ไขปัญหานั้น ๆ ที่สังคมได้เผชิญมาอย่างยาวนานเรื่องจริง สถิติอาชญากรรมจะลดลงเนื่องจากประชาชนไม่ต้องดิ้นรนหาเงิน อีกทั้งการศึกษายังช่วยจัดการระบบความคิดให้สมาชิกในสังคมรู้จักคิดอย่างมีเหตุผล มีศีลธรรม การรู้ผิดชอบชั่วดีเป็นพื้นฐานที่สำคัญที่จะทำให้สมาชิกในสังคมอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข เมื่อสมาชิกในสังคมสามารถดูแลชีวิตและสร้างความมั่นคง

ให้กับตนเองได้ สังคมจะปราศจากความขัดแย้งเนื่องจากสมาชิกทุกคนสามารถเข้าถึงทรัพยากรได้อย่างเท่าเทียม

สรุป (Conclusion)

ความสงบสุขในสังคมจะเกิดขึ้น ความขัดแย้งในสังคมจะลดลง หากสมาชิกในสังคมมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดี (Well-being) ซึ่งตัวชี้วัดสภาพความเป็นอยู่ที่ดีก็คือการตอบสนองความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ อันได้แก่ สภาพจิตใจในแง่บวกหรือเรียกว่าความสุข การไม่ต้องเผชิญกับสภาวะทางลบในด้านจิตใจ หรือหมายถึงปราศจากความเครียดและอารมณ์ซึมเศร้า ความพึงพอใจในการมีชีวิตอยู่ รวมถึงปัจจัย 4 ได้แก่ อาหาร ยา รักษาโรค ที่อยู่อาศัย และเครื่องนุ่งห่ม นอกจากนี้ความเป็นอยู่ที่ดียังต้องครอบคลุมถึงสภาพร่างกาย สภาพทางการเงิน สภาพทางสังคม สภาพจิตใจ และความพึงพอใจในชีวิต หากการศึกษาที่ดีคือการเรียนรู้ทำให้เกิดความผิดพลาดในเรื่องเดิมซ้ำ ๆ สาเหตุของความขัดแย้งในอดีต เริ่มจากกลุ่มคนที่มีอำนาจ ใช้อำนาจของตนไปในทางที่คุกคามและทำร้ายกลุ่มคนที่ไม่มีอำนาจ ไม่ว่าประวัติศาสตร์ความขัดแย้งจะเกิดขึ้นจากสาเหตุใด ล้วนแล้วแต่เกิดจากอิทธิพลของอำนาจทั้งสิ้น ซึ่งหากอำนาจตกไปอยู่ในกลุ่มคนที่ไม่มีความสามารถ ไม่มีประสิทธิภาพ และไม่มีศีลธรรม เมื่อนั้นความสงบสุขในสังคมก็อาจจะเกิดขึ้นได้ยาก

สังคมที่สงบสุข ปรองดอง สมานฉันท์และสามัคคี จะเกิดขึ้นได้เมื่อความเท่าเทียมได้เข้ามาแทนที่ความเหลื่อมล้ำ การแจกจ่ายทรัพยากรซึ่งในที่นี้หมายถึงการเข้าถึงการศึกษาพื้นฐานของสมาชิกทุกคนในสังคม จะทำให้สมาชิกทุกคนในสังคมไม่รู้สึกถึงการเสียเปรียบ และด้อยค่ากว่ากัน ความยุติธรรมจึงเป็นหัวใจหลักในการลดความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในสังคม แต่ความยุติธรรมก็ยังขึ้นอยู่กับมุมมองที่แตกต่างกันในแต่ละจุดยืนของผู้ให้ความหมายของคำว่ายุติธรรม ซึ่งหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะต้องนำความแตกต่างระหว่างผู้มีอำนาจและผู้ไม่มีอำนาจเข้ามาเกี่ยวข้องในการให้ความหมายที่เป็นนามธรรมสำหรับคำนี้ ดังนั้นการพิจารณาให้ถ่วงก่อนมอบอำนาจให้กับผู้แทนของสังคมจึงเป็นสิ่งสำคัญ วัฒนธรรมการเลือกผู้นำแบบเดิม ๆ ควรจะสิ้นสุดและเปิดโอกาสให้มีการบริหารแบบใหม่ๆ ซึ่งอาจจะได้มาโดยการเรียนรู้จากสังคมที่พัฒนาแล้ว และสังคมที่สมาชิกมีความเป็นอยู่ที่ดี เพื่อปรับปรุง แก้ไข พัฒนาต่อยอด ให้ทันการหมุนไปอย่างรวดเร็วของสังคมโลก

สังคมไทยยังต้องการ การยอมรับที่เปิดกว้างด้านความแตกต่างของความคิด ในวันนี้ วันที่สมาชิกในสังคมรุ่นใหม่ ได้เรียนรู้ในการหาข้อมูลข่าวสารและเพิ่มพูนความรู้ด้วยตัวเอง ผ่านเทคโนโลยีไร้พรมแดนที่สังคมพยายามปลูกฝังเด็กสมัยใหม่ให้เรียนรู้ และเมื่อเด็กรุ่นใหม่ได้เปิดหูเปิดตาเกี่ยวกับการเข้าถึงข่าวสารได้จากทุกมุมโลก ความคิดเห็นที่เกิดจากข้อมูลมหาศาลที่ได้รับ ผ่านการสังเคราะห์และปั่นแต่งปัจเจกให้มีความคิดและจุดยืนของตนเอง กลับเป็นสิ่งที่สังคมแบบเก่ายังทำใจยอมรับไม่ได้ สิ่งสำคัญที่ทรงพลังและมีอำนาจมากที่สุดที่มีอาจต่อต้านได้ หาใช่อุดมการณ์ทางการเมืองไม่ หากแต่เป็นการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่ไม่สามารถหยุดยั้งได้ เฉกเช่นเดียวกับกาลเวลา

เอกสารอ้างอิง (References)

- การเงินธนาคาร. (2564). ส่งออกสินค้าห้วงชีพประมงปี 64 โควิดระลอกใหม่กระทบระยะสั้น. สืบค้นจาก <https://moneyandbanking.co.th/article/news/kresearch-fishing64-28012021/>.
- กรมประมง. (2564). ยุทธศาสตร์กรมประมง 5 ปี (พ.ศ. 2560 - 2564). สืบค้นจาก <https://www.fisheries.go.th/strategy/UserFiles/files/strategy%202560-2564.pdf>.
- กรมป่าไม้ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2564). ยุทธศาสตร์กรมป่าไม้ พ.ศ. 2559 – 2564. สืบค้นจาก http://forestinfo.forest.go.th/Content/file/forest%20strategy%202559_64.pdf.
- กรมการค้าภายใน. (2562). รายการสินค้าที่จะนำเข้าร่วมโครงการ จำนวน 77 สินค้า 594 รายการ. สืบค้นจาก https://www.dit.go.th/Webboard_Answ.aspx.
- กรุงเทพธุรกิจ. (2563). 'บัตรคนจน' บัตรสวัสดิการแห่งรัฐ เดือนพฤษภาคม 2563 รับสิทธิอะไรบ้างเงินเข้าวันไหน?. สืบค้น 8 ธันวาคม 2563, จาก <https://www.bangkokbiznews.com/news/detail/>.
- เกษม ศิริสัมพันธ์. (2548). สมานฉันท์. สืบค้น 8 ธันวาคม 2563, จาก <https://mgronline.com/daily/detail/9480000150464>.
- คณาจารย์ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (2540). สังคมและวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชัยวัฒน์ โสเจริญสุข. (2562). แนวโน้มธุรกิจอุตสาหกรรมปี 2562 – 2564: อุตสาหกรรมอาหารทะเลแปรรูป. สืบค้นจาก <https://www.krungsri.com/th/research/industry/industry-outlook/Food-Beverage/Processed-Seafood/IO/io-froccessed-seafood-20-th>.
- ชมภูช ฆ้อง. (2563). ความขัดแย้ง. สืบค้นจาก <https://sites.google.com/site/chmphonuchkhawphxng/khwam-khad-yaea>.
- ณัชนันท์ ตัญญาวิทย์. (2563). เกิดอะไรขึ้นบ้างในท้องทะเลไทย: ทะเลไม่ได้มีแต่กุ้งหอยปูปลา แต่ยังมีคนจับปลา. สืบค้นจาก <https://www.greenpeace.org/thailand/story/11100/ocean-sustainability-thai-ocean-situation/>.
- โดม ไกรปกรณ์. (2020). สงครามโลกครั้งที่ 2. สืบค้นจาก http://wiki.kpi.ac.th/index.php?title=สงครามโลกครั้งที่_2
- ไทยพีบีเอส. (2563). กรมบัญชีกลางโอนเงินเพิ่มให้ผู้ถือบัตรสวัสดิการฯ เดือนละ 500 บ. สืบค้นจาก <https://news.thaipbs.or.th/content/297208>
- ไทยรัฐออนไลน์. (2562). จังหวัดยากจนที่สุด "แม่ฮ่องสอน" ที่มีความสุขอันดับ 1 ของประเทศ. สืบค้นจาก <https://www.thairath.co.th/news/local/north/1681053>
- ไทยรัฐออนไลน์. (2563). แก้เหลื่อมล้ำการศึกษา ต้องทำอะไร รมว.เสมอไทย มีแนวทาง. สืบค้นจาก <https://www.thairath.co.th/news/politic/1915512>
- ประพันธ์ ช่างภูศรีและ สำเริง บุณยสิงห์. (2554). การบริหารความขัดแย้งและบริหารภาวะวิกฤต. กรุงเทพฯ:

- สถาบันดำรงราชานุภาพ สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย.
- ปรีชาญาณ วงศ์อรุณ. (2560). สมานฉันท์-ปรองดอง : ศัพท์แสง หลักการและทางเลือก. สืบค้นจาก https://www.matichon.co.th/columnists/news_464337.
- ปรณิกา มีครุฑ. (2562). นโยบายสาธารณะกับการศึกษาไทยยุค 4.0. บทความวิชาการวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชพฤกษ์.
- ประชาชาติธุรกิจ. (2562). ยกใบเหลือง IUU ชาวประมงควรจะดีใจหรือเสียใจ?. สืบค้นจาก <https://www.prachachat.net/economy/news-277605>.
- ประชาชาติธุรกิจ. (2563). หรือนี่จะเป็นตอนอวสานของอาชีพประมงไทย. สืบค้นจาก <https://www.prachachat.net/public-relations/news-540293>.
- ประชาไทย. (2563). คดีทวงคืนผืนป่า 'แสงเดือน' จากชั้นต้นยกฟ้อง สู่อุทธรณ์ลงโทษกับคำถามจากศาลยุติธรรม. สืบค้นจาก <https://prachatai.com/journal/2020/09/89547>.
- พงศ์ศักดิ์ เหลืองอร่าม. (2560). วิเคราะห์ระดับความขัดแย้งทางการเมืองไทยด้วย Big Data. สืบค้นจาก <https://www.the101.world/measuring-political-conflict/>.
- พจนานุกรมไทย-ไทย ออนไลน์. (2563). ความหมายของคำว่า 'สมานฉันท์'. สืบค้นจาก <https://พจนานุกรมไทย.com/42-510-ความหมาย-สมานฉันท์%20%20.html>.
- พรชัย ขันดี, กฤษณพงศ์ พุตระกูล และจอมเดช ตรีเมฆ. (2558). ทฤษฎีอาชญาวิทยา : หลักการ งานวิจัย และนโยบายประยุกต์. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรังสิต.
- พระมหาดวงเด่น จิตญาโณ, พระจาตุรงค์ อาจารย์สุโก, พระณัด วฑฒโน และ สุมาลัย กาญจนะ. (2560). ปรัชญาความขัดแย้ง. สืบค้นจาก <https://so03.tci-thaijo.org/index.php/journal-peace/article/download/107984/88958/>.
- มูลนิธิสืบนาเคเสถียร. (2563). รายงานสถานการณ์ป่าไม้ไทย ประจำปี 2562 – 2563. สืบค้นจาก <https://www.seub.or.th/document/สถานการณ์ป่าไม้ไทย/รายงานสถานการณ์ป่าไม้-6/>.
- ยุทธนา พรหมณี. (2560). ทักษะการจัดการทรัพยากรมนุษย์ของผู้นำ : การแก้ไขความขัดแย้ง. สืบค้นจาก http://www.chumsaeng.go.th/news/doc_download/a_110817_025259.pdf.
- รัฐพล เย็นใจมา. (2561). ความขัดแย้งในสังคม : ทฤษฎีและแนวทางแก้ไข. สืบค้นจาก <https://so03.tci-thaijo.org/index.php/jssr/article/view/132734>.
- สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. (2556). สรุปสาระสำคัญกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์. สืบค้นจาก <https://www.krisdika.go.th/data/activity/act210.pdf>.
- สำนักส่งเสริมการค้าสินค้าเกษตรและอุตสาหกรรม. (2563). อาหารทะเลสด แช่เย็น แช่แข็ง กระป๋อง และแปรรูป (รวมทูน่ากระป๋องและแปรรูป แต่ไม่รวมกุ้งสด แช่เย็น แช่แข็ง และแปรรูป). สืบค้นจาก https://www.ditp.go.th/contents_attach/614133/614133.pdf

- อัมฤทธิ์ จานูวิและวรรณวิไล สนิทผล. (2561). สำนักงานพาณิชย์จังหวัดแม่ฮ่องสอน ยกกระตือรือร้นค้าธงฟ้า ประชาธิปไตยสู่การเป็นมืออาชีพ รุ่นที่ 2. ประเทศ. สืบค้นจาก https://thainews.prd.go.th/th/news/print_news/WNSOC6108270010112.
- Cambridge Dictionary. (2020). restorative. Retrieved from <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/restorative>.
- Government of Canada. (2020). JUSTIN TRUDEAU, PRIME MINISTER OF CANADA. Retrieved 8 December 2020, from <https://pm.gc.ca/en/cabinet>.
- Imperial War Museums. (2020). Timeline Of 20th And 21st Century Wars. Retrieved from <https://www.iwm.org.uk/history/timeline-of-20th-and-21st-century-wars>.
- Srisuwan, J. (2018). บทเรียนประวัติศาสตร์ของมนุษยชาติ. Retrieved from <https://medium.com/ประวัติศาสตร์โลก/สงครามโลกครั้งที่-1-61a549c7c31e>.
- Platt, L. (2020). What is social policy? International, interdisciplinary and applied. Retrieved from <https://www.lse.ac.uk/social-policy/about-us/What-is-social-policy>.
- South African History Online. (2020). Second Anglo-Boer War - 1899 - 1902. Retrieved from <https://www.sahistory.org.za/article/second-anglo-boer-war-1899-1902>
- The Last Journalist. (2020). ‘คณะกรรมการสมานฉันท์’ คลี่คลายความขัดแย้งหรือแค่ลดแรงเสียดทาน รัฐบาล ?. Retrieved from <https://themomentum.co/thai-politic/>
- Vallas, R. & Boteach, M. (2014). The Top 10 Solutions to Cut Poverty and Grow the Middle Class. Retrieved from <https://www.americanprogress.org/issues/poverty/news/2014/09/17/97287/the-top-10-solutions-to-cut-poverty-and-grow-the-middle-class/>
- Walker, M. (2017). *Why We Sleep*. 1st edition: Simon & Schuster.
- Ward, T. (2008). Restorative Justice and Practices in New Zealand: Towards a Restorative Society. *New Zealand Journal of Psychology*, 37.
- Malaithong, W. (2020). ปัจจัยที่ก่อให้เกิดปัญหาความขัดแย้งในประเทศ. Retrieved from <https://sites.google.com/site/lawslearinginschool12/paccay-thi-kx-hi-keid-payha-khwam-khad-yaeng-ni-prathes>
- Yang, J. (2019). การลดความยากจนและปรับปรุงความเท่าเทียมในประเทศไทย: ทำไมจึงเป็นเรื่องสำคัญ. Retrieved from <https://blogs.worldbank.org/th/eastasiapacific/karldkhwamyakcnaela-prabprunghwamethaethiiminpraethsithy#:~:text=ในปี%202560%20อัตราความ,การตรวจสอบความยากจน>.